AD INCLYTAM MARGARITAM BITURIGUM, ALLOBROGUM, SUBALPINORUM…

Ponce Renaud

[illegible]RTIO[illegible]
DE SCIENTIAR[illegible] [illegible]IONE IN HVMANV[illegible] ET FOELICITATE[illegible]

I*VNC* [illegible] quo[illegible] *genere perfe*[illegible] *ſibi ingenitas* [illegible] *lucem* [illegible]*ducit.*

Itaq[illegible] *no* [illegible] *et ſuis* [illegible] *m*[illegible] *dus erat, profe*[illegible] *quas int*[illegible] *ales pro prias, fo*[illegible] *etinet in tellet*[illegible] *voluntate quo ſe* [illegible]*runtur induceret oportebat.* [illegible]

AI-5

Illum inqu[illegible] *simpliciter* [illegible]
[illegible] *autem* [illegible] *quod verè bonum, cu* [illegible]
[illegible]
vere [illegible]

6 *Noſtra tamen harum* [illegible]
ſuo poterat vniri,
7 *Inſtar omnium aliarum animæ* [illegible]
8 *Quæ ſtatim habent a primordio ad nat*[illegible] *congruentia media, necnon obiecta, quæ deref*[illegible] *ſſe rant vt quàm primum nat*[illegible] *ſuo fruantur:*
9 *At illa ab exortu ſunt procul a* [illegible] *quem expeti*[illegible]
10 *Impeditur enim intellectus* [illegible] *ſtrictus ut nihil ueri poßit apprehen*[illegible]*, quia pr*[illegible]*s fuerit a ſenſibus, et per phantaſiam uix tandem in mentē delatū.*
11 *Rurſus cum ſit ſua natura diuinus, momento omniū intellecti uus, immobilis ſimp*[illegible] *& undequaq; ſibi vniformis,* [illegible]*minibus immerſus turbatur ob materiæ craßitudin*[illegible] *ſtabilitatemq;,*

564,1-3

...iæ noſtræ in v
...uſtractionem.
...ſionis humanæ debilitatẽ, q
...tis ad cauſas, a cauſis rurſus ad effect...
quicquam percipere valet.
...luntas autem ſæpe labefactatur de ſuo, quod expe...
...uia, cum ſoli rectæ rationi minime ſubiugata ſit ſed &
...piſcentiæ:

16 *Fit ut rarò quod re vera bonum eſt, ſed magis quod ſenſibus parens eſt, appetat & ſequatur:*

17 *Imo vice boni quod quærit contrarium malum & noxiu pe ſibi carius comparet.*

18 *Eguerunt itaq; ſtudio & arte aduerſus hæc ſuffragia ſit rare, quæ natura dare primo exortu recuſarat.*

19 *Intellectus nimirum regulas tutò ratiocinandi, & ... quàm fieri poſſit difficili negotio verum diſquirendi, falſo ſecernendi.*

...Et illud quidem per vniuerſam philoſophiam, quar...
...rium uerit ...em inqu... ...em ſpeculatrice
ſub una logica concluſit.
...ratione vacans, a recta ratione ...
...ia, eſt mutuata
...quid interea, quæ noſtri iuris ſunt & poteſtatis boni uel mali ſit proſequendum aut fugiendum, fallaces appetitus moderādi, & demum fœlicitatem comparandi. Et illud omne ſub ea philoſophiæ parte, quæ dehinc fuit morum & actius denominata.

22 *Sed nemo ſolus ad beatam vitam ſufficiens erat ſine ſocietate.*

23 *Cui nati ſumus omnes.*

Prouiſum ergo neceſſario fuit ut beatæ ſocietates & ad bene beateq; viuendum ſufficientes Reſp. componerentu..., ſub ea parte quam ciuilem & politicam vocarunt.

At maior pars ciuitatis rudis & popularis, inhabilis erat ad recta uiuēdi inſtitutionē ſub nuda philoſophia ſuſcipiendā:

Sub

ſilium & apparertium ſabu. . 9
m magis delinitiuo dicendi genere recitat
xhibenda fuit, Vnde poetica originem trax .
nimis adhuc erat difficile homines vnanimit . ere
pter nimium cuiuſq; in ſuas res peculiares ſtudi . . -
ia enim de ſe cuiuſq; membrorum cura communem ſocietatem deprauat;

Introducta fuit ergo quædam animos hominum in cōmunem vtilitatem deliniendi ratio, & quæ poſſet in rebus ambiguis auſcultantibus vtramuis ſententiam magis uel minus perſuadere & in eam mouere, Quam Rethoricā vocarūt.

27 Manca tamen adhuc erat ſors hominis & vita niſi tot iniuriæ quibus eſt obnoxia repararentur

Suſcitarunt ergo medicinam, cui ſanitatis humanæ cura, quæ maxime refert eſſet demandata.

De his ergo diſciplinis, quæ homines componunt, qui ſint aliorum regula ſecundum comuniores locos dicere placet. Cæteris libenter omiſſis: quæ uel ad neceſſitatem, uel ad iucunditatem vitæ faciant, ſunt uel illiberales uel illis homo fœlix facile carere poteſt.

Exordiemur autem a ſpeculatiua philoſophiæ parte,

28 Quæ actiua tanto dignior et cōmunior, quāto mens uolūtate,

29 Et bono verum eſt. Bonum enim prius ſub ratione ueri conſiderandum venit.

ASSERTIONES LOGICAE.

1 Et adhuc ut par eſt omniū primo de logica, ut inſtrumēto fabre facto ad ea quibus uſui foret nos opportunius conuertamus.

2 Sit igitur logica methodus ueritatem in rebus diſquirendi.

3 In neceſſarijs quidem ſimpliciter,

4 In contingentibus uerò, quantum illarum natura ferre poteſt.

5 Sed rerum ueritatem indagandi plures ſunt diſtincti mod & rerum proponendarum aliæ atq; aliæ ſunt form

30 *Et ita diſponit ut communioribus minus communes, uel æqua les æqualibus ſubyciantur.*

31 *Vel repugnantes ſeparat & abſcindit, uel his contrariæ.*

32 *Hinc enim uerum & falſum exordium ſumunt.*

Sed ſimplices uoces enuntiationum materia, pro varijs ad inuicem relationibus varia epitheta ſibi ſortitæ ſunt.

Non enim eadem harum uocum, animal & rationalis, ad hominem affectio.

33 *Quò fit ut vocum cum aliæ dicant rerum uel eſſentiam, id eſt ſine quibus nec mente concipi poſſent,*

34 *Vel accidens, id eſt ſine quo nihilhominus res eſſent.*

35 *Vox quæ rerum ſenſilium vnius alicuius formæ totam eſſentiam ſignificat, ſpecies dicatur.*

36 *Et huius communis vocis, quæ reliquarum quaſi materiam ſignificat, genus.*

37 *Quæ verò formam, differentia;*

38 *Cui proprium eſt contra Porphyrium de una ſola ſpecie & cum genere in queſtione qua quid enuntiari.*

39 *Vocum verò quæ quid accidens ſignificant, & affectiones, ſi proprias uni ſpeciei ſemper & omni (quas alio nomine ſecundos actus denominant) proprium vocabitur.*

40 *Si communes, accidens.*

41 *Ab illo differēs: quia proprium de propria forma potiſſimum educatur, & ſpeciei primo competat;*

42 *Hoc autem magis materiam conſequatur,*

43 *Vnde primo & per ſe ſenſilibus adhæret.*

Sed uniuſcuiuſq; genus & differentiam & alia huiuſmodi inter infinitas rerum uoces inuenire, nimis erat difficile, niſi reductæ ad certas & finitas claſſes primo communiores, poſtea minus communes gradatim diſpoſitæ, redderent faciliorem diuiſionem, compoſitionem & reſolutionem.

Vnde ſumma decem uocum & rerum genera conſtituta ſunt, ad quæ tanquàm poſtremam in hac arte materiam uſq; ve ſoluti, ſicuti faciũt qui recta ratione procedunt, nun-

r tturi, ordine retrogrado ab his exorſi ad enuntiationes et demum ratiocinationem progredientes exquiſitius ... repetamus.

EX CATEGORIIS.

44 *Voces autem, uel entia, uel entium diſpoſitiones, uel ad utrūq; præparationes ſignificant.*

45 *Sed uera entia ſubſtantiæ ſunt & hoc aliquid.*

46 *Et ſubſtantia ideſt id quod per ſe ſubeſt, altera prima quæ ſenſilis eſt & indiuidu ... & maximè ſubſtantia.*

47 *Altera ſecunda, quæ primæ quædam eſt eſſentiæ pars pluribus communis.*

48 *Quæ quanto magis a prima recedit, propius ad primam materiam accedens, ſubſtantia minus eſt.*

49 *Vtraq; tamen hoc aliquid ſignificat.*

50 *Et una numero (quod illi eſt maximè proprium) contraria ſuſcipere poteſt.*

51 *Entium autem diſpoſitio prima ſecundum quantitatem eſt.*

52 *Continuam uel diſcretam.*

53 *Continua eſt quæ potentia et non actu partes diſtinctas habet;*

54 *Vt actu diſcreta numerus nimirum.*

55 *Et harum aliæ partes iuxta ſe poſitas habent, ut linea, ſuperficies, corpus & locus & numerus.*

56 *Aliæ uerò ſucceſſione, ut oratio necnon & tempus.*

57 *Quantitati uerò maximè proprium per eam quid æquale uel inæquale dici.*

58 *Secunda autem entium eſt diſpoſitio qua dicuntur ad aliquid, ideſt ubi quod ſunt id alterius eſſe dicuntur.*

59 *At tertia, qua res qualis denominatur.*

60 *Et quadrimembris eſt, habitus & diſpoſitio, naturalis potentia et impotentia, qualitas ſenſilis et paſſio, ultimo figura quantitatis propria affectio.*

Quarto loco ſuccedunt actio et paſſio;

Quas

62 *Quas conſequuntur ubi, quando, ſitus, et habitus antedictarum diſpoſitionum ad ſubſtantiam comparationes.*

63 *Sed uoces quæ præparationes ſignificant, uel ad ſubſtantiam, uel ad quantitatem, uel qualitatem, uel ad locum, quæ ſunt generatio, auctio, alteratio, et motus ſecundum locum, uel his contrarias.*

64 *Voces rurſus adinuicem comparatæ, uel res ſignificant eaſdē, uel diuerſas.*

65 *Similes uel diſsimiles;*

66 *Vel ſimul natura;*

67 *Vel aliæ alys priores.*

68 *Si diuerſas, uel oppoſitas uel repugnantes.*

69 *Oppoſitas, uel cōtrarias, uel priuantes, uel relatas, uel cōtradicētes, ideſt ſimplici aſſirmatione uel negatione differentes.*

EX LIB. PERIHERM.

70 *Sed uoces ad connexionem aptæ, ſunt materia enūtiationum.*

71 *Et uerbum illarum eſt copula et forma.*

72 *Sine quo nulla aſſirmatio uel negatio (Modo aſſertiuæ ſint enuntiationes)*

73 *Ab his enim aliæ, ſunt præter inſtitutum; nam illæ ſolæ uerum et falſum producunt,*

74 *Verum inquam, ſi referant in animo res eſſe, uel non eſſe ut (extra;*

75 *Falſum autem ſi ſecus.*

76 *Vnde quatuor cōtrariæ aſſertiōes de ysdē ſubiectis & enūtiatis efferri poſſunt et quæ oppoſitiōes poſtea ſuboriri faciūt.*

77 *Quæ adhuc uariantur pro ratione diuerſæ materiæ neceſſariæ uel contingentis,*

78 *Et diuerſorum ſignorum appoſitione;*

79 *Negationis etiam, uel ante uerbum, uel immediatè præquæſito collocatione.*

80 *Inter quas contrarietates, illa quæ inter ſingulares eſt, ſemper uerum à falſo diuidit.*

81 *N ſi in futuris contingentibus.*

82 *Quorum nulla ueritas.*

EX LIB. PRIORVM.

83 *Sed ubi quibusdam enunciatis, aliud neceſſariò cõſequitur, ſub naſcitur ſyllogiſmus.*

84 *Qui ſi præter aſſumpta nullis egeat ut quod uult id conſequatur, eſt perfectus, alioquin imperfectus.*

85 *Omnibus tamen, tres ad minus termini & enuntiationes duæ operæ pretium faciunt.*

Ex quorum opportuna & perfecta complicatione oriuntur tres ſimplices figuræ.

86 *Prima, cui medius in maiore ſubijcitur, in minore uero enuntiatur.*

87 *Secunda, cui ſemper enuntiatur.*

88 *Vt tertia, cui ſemper ſubijcitur.*

89 *Sed prima & ſecunda quatuor modos,*

90 *Tertia uerò ſex distinctos pariunt.*

100 *Quibus tamen omnibus commune eſt nihil conſequi ſine enuntiationum altera uniuerſali altera affirmatiua.*

101 *De nullo enim dicatur ſubiectũ oportet, de quo non enuntiatũ.*

102 *Et ſine affirmatiua nullus coincideret terminorum congreſſus.*

Et præter hos ſyllogiſmos adſunt & alij, qui cum lege ſiue conditione fiunt.

103 *Id eſt, qui binis conſtant propoſitionibus, quarum maior binis enuntiatis per copulã cõnexis, ex quarum altera fit minor.*

104 *Conditionis uero copula uel coniungit enuntiata, uel diuidit.*

105 *Illic ſeſe conſequentia,*

106 *Hic autem ſibi inuicem oppoſita.*

107 *Sed illa ſi ſint retrò cõmeantia, ſeſe mutuo concludunt.*

108 *Alioquin tantum antecedens conſequens trahit;*

109 *Niſi ubi conſequentis oppoſitum, alterius oppoſitum quærit.*

110 *Semper tamen conſequens de omni antecedente dicitur.*

In

111 *In diſiunctis, ſi ſit oppoſitio in duobus, unius affirmatio alterius eſt negatio.*

112 *Sed ſi in pluribus ſicuti in contrarijs, omnia contraria eò concurrant oportet.*

113 *Verum, inter oppoſita, contradicentia proprium hoc habent, ut de quolibet ſit uera negatio uel affirmatio.*

114 *Reliqua uerò, in certis tantummodo generibus,*

115 *Fit alia ratiocinatio per deductionem ad incommodum, ubi falſum impoſsibile minus notum, alterum impoſsibile conſequens magis notum deſtruit.*

116 *Adeſt & inductio concludens terminum maiorem de medio per minorem.*

117 *Qua primò egemus ad quãcunq; cognitionem & cõmunẽ con-*
Subſequuntur exemplum & enthymema (ceptionem.

118 *Illud uia ſimilitudinis quæ inter medium & minorem terminos eſt de minore concludit maiorem, qui de medio enuntiari ſit probatus.*

119 *Sed enthymema mutilus eſt ſyllogiſmus, quia propoſitionum altera ſuppoſita tacetur.*

Verùm pro materia ſubiecta, fiunt alij atq; alij ſyllogiſmi.

120 *Nam ſi de rebus quæ ſecus ſe habere non poſſunt, neceſſarius*

121 *Si de contingentibus, dialecticus eſt. (eſt & demonſtratio.*

122 *Sed qui falſum pro uero commutat, ſophiſticus eſt.*

EX LIBRIS POSTERIORVM.

123 *Demonſtratio uero (hæc enim forte magis quàm quòd dependens ſit methodus inter topica & poſteriora præcedat) ſyllogiſmus eſt faciens ſcire, id eſt rem per cauſam cognoſcere.*

124 *Cauſam inquam neceſſariæ conſequutionis.*

125 *Quæ ſi fuerit & rei, erit demonſtratio abſolutiſſima.*

126 *Potiſsimum ſi proprias paſsiones per ſubiecti et enuntiati cauſas oſtendat.*

Mo-

127 Modò dependet omnis demonſtratio a præmiſſis idest primis in ea ſciëtia principijs & quæ aliunde demõſtrari nequeũt.

128 Præmiſſæ rurſus, uel cõmunes uel propriæ.

129 Hæ ſi forent uſui, proprio generi ſunt accommodandæ.

130 Omnes ueræ ſint oportet

131 Neceſſariæ.

132 Vnde & uniuerſales; particulariũ enim nulla per ſe neceſſitas.

133 Vnde & de omni dicentar.

134 Exquiſitiſſimæ tamen ſi primo & per ſe

135 Per has ergo ſciëtiæ gignũtur in nobis, quæ diſtinguũtur poſtea aarijs uel ſubiectis, uel quæſitis, uel demonſtrandi modis.

136 Demonſtrationis autem exquiſitæ medulla diffinitio eſt, per ſe nihil enũtians ſed eſſentiã rei quam breuiſſimè explicãs.

137 Vbi nimirum fit per genus & differentiam quaſi materiam & formam.

138 Hanc æmulatur deſcriptio, per accidentium circumſcriptionem rem exponens.

EX TOPICIS.

139 Hæc illa logicæ pars eſt, tradens locos unde omne genus diſputandi trahitur, & dialecticum ſiuè probabilem ſyllogiſmum ſuggerendi canones.

140 Aequè communis ac prima philoſophia.

141 Niſi quia huius propoſitam ſit ſincere rerum ueritatem indagare, & ſubiectum determinatum habet:

142 Illa autem potius uincere ſtudeat, & nullum habet præfinitum ſubiectum.

143 Nec ſolum eſt adſtricta topicorum libris, ſed & utitur toto organo.

144 Et quæ duplex poterit ſtatui, altera enuntiationes formandi altera uero diſponendi.

145 Sed illa neceſſarias format in poſterioribus, probabiles autem in topicis.

EX ELENCHIS.

146 *Fallax ſyllogiſmus, qui uel in materia uel in forma peccat, uitari facile poterit ab eo, qui in antedictis fuerit optimè uerſatus, quàm quod nimis hic immoremur.*

ASSERTIONES TOTI PHILOSOPHIAE SPECVLATRICI COMMVNES.

HABITO Gnomone mens noſtra ſeſe conuertat ad indaginem ueri, quod ſuper omnia tantiſper affectat.

1 *Sed cuius ueritatem quærit proculdubio nihil eſſe poteſt quàm ipſum uniuerſum,*

2 *Vnicum totius contemplatricis philoſophiæ ſubiectum.*

3 *Nihil enim præter ipſum, uel quod aliquid ſit ipſius ſub ſcientiam cadere poteſt.*

4 *Mundus autem ſub triplici ratione perpendendus uenit, ad quam omnis poſtea conſideratio debet neceſſariò reduci;*

5 *Primo nimirum, quatenus corpus eſt & hoc aliquid (ut ab ijs quæ ſeſe primo nobis offerunt auſpicemur) & tranſmutationibus obnoxius;*

6 *Deinde ex parte qua quantus eſt, patiturq; diuiſiones;*

7 *Poſtremò uerò quatenus ens.*

8 *Quo fit ut tres tantummodo propria ſint huius philoſophiæ partes. Naturalis, Mathematica, & Diuina.*

9 *Quarum illis magis ſcientiæ nomen, Quia res tractent quarum eſſentia & principia aliunde pendent;*

10 *Huic uerò quæ ſit omnium primarum cauſarum ſapientiæ nomenclatura magis iure competit.*

NATVRALES EX OCTO LIBRIS AVSCVLTATORIIS.

COR-

CORPVS.

CORPORIS autèm prima principia cauſæ & affectiones communiter primò, dein propria cuiuſq; corporis & ſingularia habemus examinanda; ne communia ſingulatim ſint in omnibus repetenda.

Quin etiam legitima quaque methodus (quæ communes in primis toti tractationi propoſitiones præſtabilire ſolet) res ex quibus formandæ ueniunt, primò præparet opus eſt.

1 *Sed prima principia, id eſt omnium rerum naturalium promptuaria, & omnium tranſmutationum cauſæ & termini ſanè ſunt ea, quæ dum nec uiciſſim, nec ab alijs fiunt, reliquorum omnium ſunt ſeminaria.*

MATERIA.

2 *Quo fit ut primum, ſit illud commune ſubiectum tot mutationibus, quæ ſenſibus apparent ſubſtratum, quam primam Materiam uocant.*

3 *Secundo loco adſint prima contraria, quorum in illa mutua pugna tantæ uarietatis eſt cauſa.*

FORMA.

4 *Forma nimirum materiam penetrans & informans.*

PRIVATIO.

5 *Et huius priuatio præcedens.*

6 *Quæ tria ſunt eadem rerum omnium principia, ſed comparatione & analogia.*

7 *Quibus alludere uidentur Platonis infinitudo, terminus & mixtio.*

8 *Inter hæc autem materia & forma ſimul unita res naturales con-*

conſtituunt, & ab illis nunquam recedunt.

9 *Priuatio uerò pro tranſmutationum ſaluãdis uiciſſitudinibus (quod in natura præcipuum eſt) quaſi per accidens eſt neceſſaria.*

10 *Sed prima materia, cum ea ſit qua conſtant res omnes naturales, & in quam ultimò reſoluuntur, ſemper ſit manens & ſubſiſtens oportet;*

11 *Omni propria forma & ingenita uacans; Ne euaneſcat ſuæ potentiæ, per quam ad omnes formas ueſtiendas ſit apta.*

12 *Sit igitur ingenita & incorruptibilis, ne in ſeipſam interitura, uel ex ſeipſa parta uideatur.*

13 *Et tantum uia tranſmutationis cognita; & per rationem quã habet ad formas.*

14 *Formæ uero proprium eſt dum materiam ſuperuenit, nouum rei genus conſtituere, & hoc aliquid.*

15 *Sed huic occaſionem ad materiam accedendi dare, priuatio proprium habet.*

Atq; hæc de primis principijs, Cauſæ nunc inueſtigandæ ſunt.

16 *Cauſam autem communi nomine dico, qua poſita, quid ſubinde conſequitur.*

17 *Sunt autem cauſarum quatuor præcipua genera Finis (Cuius*
18 *gratia agens quodlibet agit.) Efficiens forma et materia.*

19 *Quibus nec plures nec pauciores; quamuis ſecundum prius uel poſterius, per ſe uel per accidens, actu uel potentia, ſint cauſarum diſtincti modi.*

20 *Nec nocet quod unius & eiuſdem effectus plures fines, & ſic de alijs, aſſignari poſſint.*

21 *Verum in omni cauſarum genere, ad ultimum quoddam. uſq; et in eo genere primum acrius intuĉti peruenire licet.*

22 *Quarum primam materiam, & efficiens tamen ut mouens, quæ corpus inducunt, Naturalis eſt inuenire.*

23 *Primum uerò finem & formam, Quæ ut ens eſt, mundo competunt. Imo & de omnibus exquiſitius tractare, ipſius diuini philoſophi.*

24 *Cauſis tamen id proprium eſt, ut uniuerſales ſint uniuerſaliũ effectuum, ſingularium uerò ſingulares.*

25 *Actu rurſus uel potentia cauſæ, effectuum actu uel potentia.*

26 *Sed nunquid natura naturalium eſt cauſa? eſt quidem, ſed latens inter illas.*

27 *Nam cum ſit principium motus aut quietis, eius in quo eſt primo, per ſe et non per accidens, Nihil eſſe poteſt præter naturalium, materiam, et formam.*

28 *Sed magis eſt natura forma, quàm materia,*

29 *Quanto melius eſt et dignius agere quàm pati, quorũ illa ſunt principia.*

30 *Superſunt inter cauſas caſus et fortuna, ſed per accidens; ubi præter inſtitutum naturæ uel deliberantis res ſuccedunt.*

31 *Sed magis in natura caſus, in alijs uerò fortuna,*

32 *Quæ ſi conferas agenti, bona, ſi uero noceat, mala uulgò nominatur.*

33 *Fuerunt autem introductæ, quia plures eiusdẽ effectus poſſint eſſe cauſæ quàm determinatæ; Nulla enim inter effectus et cauſas eſt adeò adſtricta neceſſitudo;*

34 *Unde nullum eſt fatum.*

COMMVNITER *autem corpus concomitantia ſunt, motus, locus, & tempus,*

MOTVS.

35 *Motum autem dico actum entis quatenus in potentia.*

36 *Huius primum principium eſt priuatio,*

37 *Sed latè ſumptus poteſt & non naturalibus aptari, quatenus et illa potentiæ ſunt immixta;*

38 *Qua ratione omnia moueri animamq; mouere ſeipſam potuit ſaluare Plato.*

39 *Sed naturalis, quem quæro, eſt tantum actus partis poſt partem ſucceſſiuè.*

40 *Quò fit ut in illis rerũ generibus dumtaxat uerſetur, in quibus*

&

& cōtrarietas habens media, ut quātitate, qualitate, et ubi.

41 *Impropriè uerò in ſubſtantia.*

42 *Vt in relatione nullus.*

43 *Cōſtat autē duobus ſemper terminis cōtrarijs, a quo & ad quē.*

44 *Huius cauſam latentem alteritatem, quam uocant, credunt meritò Platonici.*

45 *Nam qui unum omnia ſtatuit motum cogitur auferre.*

46 *Motus autem fit in loco.*

LOCVS.

47 *Qui nihil eſt quàm extremitas continentis tangens rei contentæ ſuperficiem.*

48 *Quò fit, ut totus orbis loco uacet, nec moueri dicatur.*

49 *Partes uerò diſcretæ, quia ſibi contiguæ, iam locum occupant.*

50 *Eſt autem per ſeipſum, in natura locus;*

51 *Naturaliū enim maior pars quosdā congruos ſibi ſitus appetit.*

52 *Huius loci cauſa ſubtilius inſpicienti apparet profectò diſcreta quantitas, & continui diuiſio.*

53 *Vnde naturalibus ſuarum tantū dimenſionū beneficio cōuenit. Philoſophantium alij propter locum uacuum, id eſt, ſpatium inane introduxerunt; Alij uerò propter uacuū locum (abſtulerunt.*

54 *Sed uterq; fallitur.*

55 *Nam illi ponunt in rebus plus & minus, quod nec finis, nec materiæ neceſſitas cogit.*

56 *Hi uero motum auferunt.*

57 *Fit autem motus in loco cum tempore.*

TEMPVS.

58 *Id eſt menſura ſecundum prius & poſterius.*

59 *Cuius eſſentia eſt in momenti fluxione poſita.*

60 *Tantum inſtans unum actu, ſed id ſemper, oſtendens.*

61 *Quod non eſt tempus, ſed magis temporis limes.*

62 *Vndè magis non eſſe, quàm eſſe uidetur.*

63 *Quia illa fluxio, in qua poſitum eſt, tantum memoria conſtat.*

64 *Cuius ſolus homo iudex, ut & omnis numeri.*

65 *Eſt enim tempus partim numerus, & partim continuum.*

66 *SED huic & motui & loco cōmune eſt de genere continuorum eſſe.*

67 *Id eſt, eorum quæ diuiſibilia ſunt in infinitum.*

68 *Quàmuis actu nullum extet huiuſmodi.*

69 *Imò in ipſa potentia poſita eſt infiniti eſſentia.*

70 *Sed ex continui diuiſione deducitur diſcreta quantitas in corporibus.*

71 *Cui aliquid ſemper apponendum remanet.*

72 *Vt illi quid diminuendum.*

73 *Non autem fit continuum ex punctis, Ex indiuiſibilibus enim nullum reſultat diuiſibile.*

74 *Sed tantum fit ex puncti fluxione.*

75 *Quod cum plures admittat proporti ones, fit ut et motus, locus, & tempus earundem ſint participia.*

76 *Proprium autem eſt motui tardo dici uel ueloci.*

77 *Velox inquàm, qui eodem tempore maius ſpatium perficit, uel idem ſpatium minori tempore.*

78 *Tardus verò contra.*

79 *Conuenit & motui finitum eſſe.*

80 *Omnis enim magnitudo quæ mouetur, & ſpatium ſuper quod fit motus finita ſunt.*

81 *Infinities tamen repetitus temporis neceſſariam perpetuitatem ſaluat.*

82 *Eſt enim tempus æternum ex ſeipſo, vel antea fuiſſet quàm eſſet, Et daretur inſtans ſine præterito.*

83 *Sed ſi tempus ideo perenne, quia motus unius alicuius perpetui menſura, motus hic localis ſit oportet.*

84 *Et inter locales, ille qui ſemper eſt uniformis & contrario caret, circularis nimirum.*

85 *Solus enim hic æternè nulla quiete interpoſita ualet durare.*

86 *Aliorum erit igitur motuum cauſa & menſura.*

87 *Et eò magis, quia qui per illum mouetur, magis ſtare dicatur, ſtant enim (inquit Plato) circuli, & ſi mota circunferen-*

tia

tia, modò centrum ſibi conſtet.

88 *Sed ſi tempus & motus perpetua ſunt, ſit ut & motor.*
89 *Et ille ſit unus, ut & tempus unum.*
90 *Qui neceſſariò ſit incorporeus; Quia perennis.*
91 *Vnde & indiuiſibilis & immobilis erit.*
92 *Et infinitus, duratione tamen (quod aiunt) ſed non uigore.*

EX LIBRIS QVATVOR DE COELO.

Sed poſt communem et abſtractam corporis conſiderationem, cuiuſq; corporis in parte (quod in hac arte præcipuum eſt) examinatio ſuccedit.

Verum totus mundus ſi quid proprium habet primo uidendū, deinde de ſingulis partibus. At de illo hoc unum eſt in primis aſſerendum.

1 *Poſtquàm omnium magnitudinum corpus eſt abſolutiſſima, cui nulla dimēſio ſuperaddi poteſt, imo eſt in omnes diuiſibile,*
2 *Necnon & inter corpora ipſum naturale, quia re ipſa conſtet:*
3 *Modò inter naturalia mundus ſit oportet omnium perfectiſſimus. quia & omne corpus ſit totum & unum.*
4 *Nam ſi mundus corpus eſt, ergo et finitus.*
5 *Sed ſi finitus, ergo et unus; ne motus naturalis et uiolentus (ſint idem.*
6 *Præter hunc nihil eſt neq; uacuum.*
7 *Vnde loco uacat.*
8 *Et totus ſtare dicitur.*
9 *Et quia unus, ſibiq; caret contrarijs, nec ortui nec interitui eſt obnoxius.*
10 *Modò huius partes aliæ ſunt ſimplices, aliæ compoſitæ.*
11 *Simplices tot erunt quot ſimplices motus, nam diuerſi motus diuerſas naturas oſtendunt.*
12 *Simplices autem ſunt rectus et circularis. Hic circa medium, Ad medium ille, uel a medio ad circunferentiam.*
13 *Horum autem ſimplicium corporum cœlum illud eſt quod orbiculari mouetur.*

Nam

23

24 *(Nam quia motum ſimplicem habet, fit ut ſit & ſimplex)*

15 *Et aliud ab illis quæ rectà mouentur.*

16 *Vnde neq; graue nec leue; Talia ſunt enim quæ uel ad mediũ, uel a medio feruntur.*

17 *Carebit ergò contrario.*

18 *Vnde ingenitum & incorruptibile.*

19 *Necnon, quia & naturalis eſt motus nunquã non mouebitur.*

20 *Habet item dextrum & ſiniſtrum, ante & retrò; ſurſum & deorſum.*

21 *Surſum autem, ad Antipodum polum.*

22 *Vndè fœlicius illorum eſſe clyma noſtro uerìſimile eſt.*

23 *Eſt autem Sphericæ figuræ.*

24 *Nam mouetur in orbem. tum motus uelociſſimo, illa figurarũ æqualis habitus quæ dum ad idem punctum redit eſt breuiſſima, operæpretium faciebat.*

25 *Cœli autem motus eſt uelociſſimus; Nam omnium metrũ eſt. Necnon primo corpori prima ſimplex figura erat aptanda, quæ nec additionem, nec imminutionem ſuſcipere poſſet.*

26 *Quin & niſi ſit ſphericus uel uacuum uel plenum preter cœlum, Quod abſurdum eſt, Cœlum enim extrema mundi circumferentia;*

27 *Quia ſolum Sphæricum corpus poteſt rectis finem & limitem imponere.*

28 *Quò fit ut et totus mundus, ſit circularis.*

29 *Deferunt autem cœli ſydera; propter hæc enim extant.*

30 *Et ex eadem materia niſi raritate uel craſſitie differentia.*

31 *Sunt autem ſidera rotunda.*

32 *Sed utrum ſuis orbibus defixa?*

33 *Agunt autem in hac inferiora per calorem, et eum qui fit medio lucis & motus.*

34 *Suntq; in cœlo plures orbes; & tot quot ſiderum uarij motus.*

35 *Octo ergo præcipui.*

36 *Ita tamen ut horũ omnium tanquam totius cuiuſdam animalis unus ſit cõmunis motus (ut ait Plato) alij uero tãquã partiũ.*

Et

37 *Et inter orbes, alij plures ſtellas, alij tantum unam deferunt. Et illorum, aliqui pluribus aliqui uè paucioribus motibus circumuoluunt; Quatenus magis uel minus ad Primi perfectionem accedunt.*

38 *Sed ſi cœlum in orbem mouetur eget medio fixo.*

39 *Omnis enim motus deſiderat aliquod ſtabile manens.*

40 *Et ad id feretur corpus ſua natura graue; Quod terram eſſe compertum eſt.*

41 *Quæ tota perpetuò quieſcat eſt neceſſe.*

42 *Nam mouentur omnes ſuæ partes ad quietem; quia ad mediũ.*

43 *Vndè hæc productrix frigoris erit per umbram & quietem.*

44 *Sit autem ſphericæ figuræ oportet. Aequè enim ſunt graues omnes ſuæ partes, & æquè medium affectant.*

45 *Quò fit ut idem ſit medium & terræ & totius uniuerſi.*

46 *Sed detur etiam ſimplex corpus quod a medio ad extremitatem feratur. Hunc ignem eſſe patet;*

47 *Et omnia ſupernatantem.*

48 *Quorum ignis & terræ motuum & primorum inter eos qui recta ſunt, aptitudines grauitas ſunt & leuitas, ideſt ſurſum ad circumferentiam, uel deorſum ad medium ferri habilitates; uel illa, omnia ſuperuolandi, hæc uerò ſubeundi facultates;*

Quò ducta ſimplicia corpora quieſcunt & contenta ſunt.

49 *Vndè motus hi ſunt reliquis perfectiores.*

50 *Sunt enim corporum iam abſolutorum. Reliqui autem adhuc imperfectorum.*

51 *Motus hi rurſus ab intrinſeco deriuant. Reliqui uerò quodam extrinſeco egent.*

52 *Verum quædam adſint intermedia corpora illorum interſtitium occupantia opus eſt.*

53 *Tum ut illorum motibus detur locus, tum ne uacuum inuadat.*

54 *Vnim autẽ minimè ſatis erat, quod illa colligaret (ait Plato)*

55 *Quin et unum medium illudq; ſimplex, duorum contrariorum particeps eſſe nequibat; ſed duo ſatisfaciunt.*

56 *Sunt autem hæc aer et aqua.*

Quæ

57 *Quæ & grauia & leuia quodammodo ſunt. leuior tamen aer aqua uero grauior.*

58 *Quatuor autem hæc corpora ignem, aerem, aquam, & terrã, ſecundum naturam diſcrepantia, non ſecundum magis uel minus, eſſe ſimplicia demonſtrat, quod in alia niſi in ſeipſa reſolui minime poſſunt; Dum ſe mutuo (ſicut patet) generant & corrumpunt.*

59 *Vnde contraria ſint oportet;*

60 *Communem materiam habentia, & a cœlo diſtinctam.*

61 *Secundum totum æterna quidem, ſecundum uerò partes tranſmutationibus obnoxia.*

EX LIBRIS DE ORTV ET INTERITV.

Subſequuntur corpora mixta, id eſt ea quæ dum mixtos motus habent, patet etiam in ſe ſimpliciora reſolui;

Quorum tranſmutationes nobis ſunt examinandæ.

1 *Prima eſt generatio id eſt rei totius eſſentiæ in actũ deductio.*

2 *Altera eſt pro quantitate tranſmutatio, eadem ſubſtantia remanente.*

3 *Adeſt ultimò ſecundum qualitates affectio.*

4 *Quarum tranſmutationum, & generationis in primis, ſimplicia corpora materia ſint oportet, per mutuam actionem uiciſſim & paſſionem ſeſe commiſcentia.*

Vnde partim contraria, partimq; ſimilia.

5 *Similia quidem, imo eadem in communi ſubiecto.*

6 *Commiſcentur enim ſolum ea, quorum ultima ſunt huiuſmodi, vt quæ agunt ſimul compati poſſint, & omnia mutuò miſceri.*

7 *Non enim ſolus illorum contactus ſatisfaceret, id eſt ſola labiorum corporum vnio;*

8 *Alioquin orbis lunæ ab ignis ſphæra pati poſſet,*

9 *Sed mixtio deſideratur,*

10 *Id eſt contemperatio ad nouam alicuius compoſiti formam, ob quã elementa actu priſtinas ſpoliant, adhuc tamen eat facultae*

cultate retinentia. (Differt enim ſpecie mediocritas ab extremis.)

11 *At primæ qualitatum ſimul agentium & patientium oppoſitiones ſunt calor frigus, humor & ſiccitas.*

12 *Nam reliquæ qualitates, quas ſecundas & tertias uocant, uel nihil agunt uel illarum emolumento.*

13 *Vnde iure igni, aeri, aquæ, & terræ, quæ reliquorum erant neceſſario futura materia, (Vnde & elementa dicta fuerunt) primo competerent fuit opus.*

14 *Ita tamen ut ignis calore, aer humiditate, aqua frigore, terra ſiccitate ſuperent.*

15 *Nam remiſsio non fit ſemper per admixtionem contrarij.*

16 *Primarum illarum qualitatum calidam & frigidam actiuas, ſiccam, & humidam paſsiuas, ſi ſimul conferas, eſſe patet.*

17 *Vnde actiuæ unius, & paſsiuæ congreſſus poſsibiles, quatuor tantum elementa eſſe poſſe demonſtrant.*

18 *Sed ſola materiæ ſimilitudo & qualitatum oppoſitio. rerum generationi uel ſimplicium corporũ mutuæ tranſmutationi minime ſufficiebant; niſi ſeſe mutuo offenderent, Et a locis proprijs recedentia in locum mixtorum generationi congruum concurrerent:*

19 *Fuit ergo neceſſarius localis motus;*

20 *Sed non ſuus, qui tantum ad loca propria defert; Cœleſtis ergo;*

21 *Superiora ſuo motu demittens ad inferiora; inferiora uerò calore & luce rarefaciens, & in ſuperiorum conuerſionem diſponens.*

22 *Non autem fuit unus dumtaxat motus cœleſtis, imo plures; quorum diurnus rerum perennitatem ſeruaret;*

23 *Alij uero per ſignorum ſucceſsionem et pro uarijs ſitibus uiciſſitudinariam tranſmutationem.*

24 *Et illam eandem ſpecie, ſed non numero.*

25 *Mortuorum enim nulla reſurrectio. nam ad preteritum nulla eſt potentia.*

1 *Sed mixtorum rurſus quædam materiæ neceſſitate fiunt, quædam uerò gratia alicuius. Quo fit ut alia perfectè mixta, alia uero imperfectè.*

2 *Huius generis ſunt omnia Meteora, ubi nec ad pondus, nec ad iuſtitiam contemperata ſunt elemēta; Sed magis per fortuitam concretionem illa reſultant.*

3 *Differunt autem pro uarijs elementaribus regionibus, ubi generantur. Nam alia in aeris ſuprema, Alia in media, Quædam in infima, Quædam in aquis, & alia in terra.*

4 *Horum materia ſubiecta duæ ſunt exhalationes, uapor, & ſpiritus ſeu fuligo.*

5. *Agens eſt mundus ſuperior; huic cōtinuus, quippe quē regat.*

6 *Surſum ui caloris illas exhalationes attrahens; Quæ ſi ſecum uiſcidi quippiam & opimi deferant, propè ignem delatæ inflammantur, Quas cometas poſtea uocant.*

7 *Et una cū illa regione a ſphæra Lunæ in orbem rapi uidemus; Quin & pro uarijs figuris caprarum trabium, facum, tragetarum, quas nobis hic poſitis referunt horundem nomina retinent.*

8 *Apparet & ſurſum lacteus orbis, ſed quem cœli portionem uel rariorem, uel propè poſitorum ſyderum reflexo lumine colluſtratam exiſtimem.*

9 *In mediam autem aeris regionem (quæ per antiperiſtaſin frigida ſit oportet) delati uapores ibi neceſſariò concreſcunt.*

10 *Si mediocriter, in pluuias, & imbres; Si paulo magis, & una cum aere permixti, in niuem inſtar floccidæ lanæ.*

11 *Ubi uerò præter modum coaleſcunt (quod accidit æſtate magis, præ nimia frigoris in ſeipſum cōtractione) in grādinē.*

12 *Sed quando intra nubes ideſt concreſcentes uapores ſicca exhalatio incluſa uiolenter exitum petit, tonitrua, coruſcationes neceſſariò parit.*

13 *Tum & fulmina, ſi cum magno impetu extruſa in inferiorem*

rem noſtram regionem decidit.

14 *Eadem uerò ſicca exhalatio dum ſurſum petebat ad nos rurſus a frigore repercuſſa, facta eſt uentus.*

15 *Horum qui propè flant, humidi eſſe ſolent.*

16 *Vnde pluuias contrahunt.*

17 *Diſsipant autem nubes, qui procul aſpirant. qui & ſicci ſunt, ut qui a Septentrione, Qui & frigidi ſunt. Vt qui ab Auſtro calidi. Tandem ſecundũ uarios ſitus unde nobis afflãt uaria diſcrimina admittunt.*

Sed & illæ exhalationes terræ uiſceribus incluſæ, uarios effectus producunt.

18 *Vnde uapores ibi guttatim concreſcentes, & coeuntes, ſcaturire fontes; & hi flumina faciunt.*

19 *Quorumq; maior pars a mari ut mathematicis demonſtrationibus fit manifeſtum. Quæ etiam demum ad mare fluunt.*

20 *Vbi elementum aquæ dominatur.*

21 *Nunquàm defecturum, quamuis mutetur ſecundum partes.*

22 *Imò & ſecundum ſitus.*

23 *Quod meritò proprio firmamenti motui adſcribitur.*

24 *Huius ſalſedinis cauſa eſt aduſtarum terræ exhalationũ una cum aqua permixtio; tum leuium dulciumq; partium per ſolem ſegregatio.*

25 *Spiritus uerò in magnam copiam in terræ meatibus acceruati, dum exitum petentes terram magna ui concutiunt, terremotus generant.*

Atq; hæc de imperfectè mixtis.

26 *Poſt quæ non ſtatim exquiſite mixta conſequuntur. Sed quæ ſint media, nempe mineralia & alia huius generis inanimata.*

27 *Et hæc uel metalla, uel foſsilia.*

28 *Quorum illa uapor, hæc exhalatio magis quaſi cremati fuligo in terræ uiſceribus concreta generant.*

29 *Et inter illa ſunt aliæ, & aliæ ſpecies, pro puriore uel minus pura ſubiecta materia. Sed magis per diſtinctas formas, quæ in materiam uariè diſpoſitam introducuntur. Quò fit*

D y ut

ut fruſtra tētēt alchimiſtæ metallorū alia in alia cōmutare.

30 *Adſunt et lapides, ex concretione craſſiorū terræ partium uel aquearū cōgelatione ui ſuperātis caloris uel frigoris geniti.*

Subſequuntur perfectè mixta, in quibus exquiſitior elementorum mixtio, & elaboratio deſideratur.

31 *Quorum optima temperatio pro cuiuſq; formæ introducendæ gradu rerū mixtarū eſt generatio. diſſolutio uerò interitus.*

32 *Quæ omnia peſtāt per primarū ſuarū qualitatū cōtraritates.*

33 *Inter quas um actiuas, calor ſi ſit moderatus, patiens diſponit ad agentis institutum, per concoctionem. id eſt materiæ aſſimilationem, diſſimilium uero ſegregasionem.*

34 *Sed ſi calor fuerit immoderatus potius omnia diſſoluit, & comburit. Nam tametſi ſint idē calor eſſentia, differūt tamē ſecūdū magis et minus. quod facile uidere eſt in Solis calore.*

35 *Frigus autem calido in ſe contrahendo ne diſſipetur confert.*

36 *Sed inter paſſiuas, humiditas moderata calidum nutrit.*

37 *Superflua uerò obruit, & tranſpirasionem prohibet, ut calidum magis auctum res tandem comburat.*

38 *Quo quidem modo fit putrefactio, inter corruptiones maxime naturalis, & ſimplici generationi corporum oppoſita.*

39 *Siccitas humidū continet ne diffluat; ſolidaq; mixta reddit.*

40 *Ex harum autem primarum qualitatum coeuntium uarijs inter ſe affectionibus id eſt ſicci cum humido, actiuarum beneficio uarijs commixtionibus, ſecundas & tertias quas uocant qualitates ſubnaſci facile uidere eſt.*

EX LIBRIS DE ANIMALIBVS ET ANIMA, ET PARVIS NATVRALIBVS.

1 *Verum omnia perfecte mixta uiuunt.*

2 *At nō æquè, nā alia uita portiūculas, alia pleniores ſortiūtur.*

3 *Ita tamen ut quicquid uilior, & inferior habet, habeat & ſuperior. Nec id abſurde.*

4 *Nam inter naturales formas, inferiores ſeſe pro materia ad ſuperiores habent, minuſq; perfecta, ſunt perfectiorū gratia*

Quo

5 *Quò ſit, ut una anima numero, & ſubiecto plures in ſe facultates continere queat.*

6 *Non tanquã totũ partes, nec genus ſpecies, (ut hucuſq; plures crediderunt.) ſed tanquam principium ea, quorũ eſt origo.*

7 *Nec poteſt alioquin utrunq; genus animæ & mens & naturalis ſaluari ſub eodem ſubiecto.*

Sed primo de generatione animantium:

8 *Quæ ſit a ſemine, uel a putri materia ſeminis tamẽ uſũ ferẽte.*

9 *Animantium modo tria ſunt præcipue diſtincta genera, Plantæ, quæ ſola uegetatrice, Bruta quæ & ſenſitiua uigent, Tandem et Homo qui mentem habet.*

De his ergo omnibus quæ uno animæ nomine ſolent exprimi, dicamus,

10 *Si quid autem his omnibus cõmune eſt, (intellectũ excipio, cui nullum cum his intereſt cõmercium.) primo uidendum eſt.*

11 *Videtur autem eſſe omnis anima, actus corporis organici, potentia uitam habentis.*

12 *At animæ facultatum aliæ motrices, aliæ ſenſitiuæ.*

13 *Motricum autem prima et omnium communiſſima eſt altrix; Altera uerò ſecundum locum delatrix.*

14 *De qua omnium poſtremò. Aliunde enim ut potè ſenſu & intellectu principium habet.*

ALTRIX.

15 *Altrix uerò ea eſt, quæ animantia ſunt, & uiuunt, & quæ reliquarum nulla carere poteſt. Nam cum omnia uiuentia ſint maximè fluxioni obnoxia, quia calida, inſtauratione per pabulum de foris allatum egent.*

16 *Cuius etiam beneficio ad incrementi periodum quanta omnibus a natura præſcripta eſt perducei entur.*

17 *Quod altrix hæc una miniſtrat ubi attrahit concoquit, ſuperflua expellit, & auget.*

18 *Quo ſit ut obiectum habeat alimentum.*

19 *Quodq; quatenus hoc aliquid, nutrit. quatenus quantũ auget.*

20 *Vnde animãti primo diuerſum aptũ tamẽ et natũ eſt idẽ fieri.*

At

21 *At idem animal numero perenne eſſe non poterat; Nam conſtat contrarys: ſaltem idem ſpecie propagari uoluit natura benigna parens, Per generandi facultatem.*

22 *Quæ uni eidem altrici fuit demandata, Medio ſeminis; quod quidem opportunũ animæ uehiculum extra ſuum proprium ſubiectum, animanti prolem eandem ſubſtituit.*

23 *Tot autem myſteriorum primum eſt anima principium, quippè quæ alterat in alterata.*

24 *Pro inſtrumento utens innato calore, cum quo omnia ſua ſeminaria in materiam exprimit.*

25 *(Eſt enim hic forma præ reliquis elementorum uiribus.) Modò pergamus ad indicatrices;*

26 *Magis quam illa diuinas.*

27 *Vt potè quæ non ut illa alimento, ſunt cuidam certo rerum generi adſtrictæ, ſed rerum omniũ differentias internoſcunt. & calũ, imò & quæ cœlis longe præſtant nobis manifeſtãt.*

28 *Rurſus hæ non ad materiæ neceſſitatem. ſed ad cognitionem et maioris perfectionis gratia datæ ſunt.*

29 *Vbi per has anima fit res omnes.*

30 *Non ut materia, quæ cum paßione & alterna corruptione.*

31 *Imo illa inuiolata ſemper, nec quicquam priſtini deperdens.*

32 *Quin nec ut illa ſubiectiuè; alioquin cõtrariorũ eẽt ſuſceptiua.*

33 *Et quas anima ex ſe ipſa ſibi poſtea effingat.*

34 *Quò fit, ut magis actiua quam paßiua, nam tantum paßiua quatenus ſuſcipit.*

35 *Formarum nunc aliæ ſenſiles, aliæ intellectiles.*

36 *Sed per ſenſiliũ ſimulachra primo rerũ imagines, ſecundo intẽtiones, deniũ ab his cõmunes rationes & formas dignoſcit.*

37 *Quo fit ut iudicatricum ſint, ſenſus exterior, communis, Imaginatio, phantaſtica, & demum mens ipſa.*

SENSITIVA.

38 *Sed primum de ſenſibus, quorum munia tribus perficiuntur,*

Obſe-

by Google

Obiecto, medio, & organo.

39 *Ex organo unà cum facultate coeuntibus, ſit iam ſenſus potentia, cui tandē occurrēs obiectū per mediū illum actu perficit.*

40 *Sunt autem poſiti ſenſus omnes in quadam illorum omniū debita proportione. Quæ ſi uitietur, uitiatur & actio.*

41 *Senſus autem tot ſunt, quot ſenſilium diſtincta genera.*

42 *At ſenſilia præter omnibus communia motum, quietem, numerum, magnitudinem, & figuram, Sunt aut colores, aut ſoni, aut odores, aut ſapores, aut qualitates tactiles.*

43 *Vnde & quinq; ſenſus: uiſus, auditus, guſtus, odoratus, &*

44 *Exquiſitiſſimus autem omnium uiſus.* *(tactus.*

45 *Rerum enim differentias materiæ minus immixtas internoſcit ut lucem.*

46 *Quæ quid mediū eſt inter diuina & naturalia, corporea et in* Digreſ-
corporea, (alioquin enim motus fiet in inſtanti.) ſio de la

47 *Hæc iure mediam naturam eſt ſortita ut quæ cœleſtium &* ce.
diuinorum influxuum uehiculum futurum erat inhæc in-
Modò redeamus ad uiſum *(feriora.*

48 *Cuius obiectum lucidum corpus, & color.*

49 *Inſtrumentum oculus:*

50 *Medium uero Diaphanum;*

51 *Sed lucis (quæ diaphani quatenus perſpicuum, eſt perfectio) præſentia illuſtratum.*

52 *Color autem eſt affectio, ex miſtione lucis cum diaphano &*
Et hic duplex. *(opaco.*

53 *Alter innatus ratione natiui lucidi ignei, aquei, & aerei, perſpicui in miſtis.*

54 *Quorum ſimplices, niger, & albus. Ex horum autem pro ratione temperationibus alij reſultant.*

55 *Alter per reflexionem, ut qui in nubibus, aqua apparent ſiderum radijs perluſtratis.*

56 *Totq; colorum in his uarietates, ex alijs & alijs lucis cum diaphano commiſtionibus intenſis uel remiſſioribus fiunt.*

Modo uiſui ſuccedit auditus,

So-

57 *Sonorum, ut ſui proprij obiecti ſuſceptiuus.*
58 *Aliorum autem omnium, ut uocum, impropriè.*
59 *Medium aer.*
60 *Inſtrumentum auris.*
61 *Sonus autem eſt aer affectus ex æqua & lata ſatis percuſſione corporum lenium & durorum.*
62 *Qui tandem aurium innato occurrens auditum facit.*
63 *Illabens per ſiguram ſphæricam.*
64 *Sub hoc uox interdum latet, id eſt uoluntarius ſonus animæ notas & paſſiones exprimens.*
65 *Adeſt & echo, ſonus a corpore leni reflexus.*
66 *Sonorum uerò alij graues, alij acuti.*
67 *Graues ab aere tarde.*
68 *Acuti ab aere uelociter ſerito.*
Subſequitur odoratus.
69 *Huius obiectum (ut docet nomen) odor.*
70 *Inſtrumenta Nares.*
71 *Medium uapor odorem deferens.*
72 *Odor enim uaporis eſt affectio, ex primarum qualitatum contemperatione. Sapori maxime uicinus*
73 *Niſi quia ſicci magis ille, Hic uerò magis humidi.*
74 *Cuius Guſtus iudex.*
75 *Cum lingua.*
76 *Medio Humiditatis quæ uacet omni ſapore*
77 *Tactus tandem omnium latiſſimus; Imo omnibus communis, Egent enim omnes nutritione.*
78 *Et ut illi ſecundarū omnes, hic primarū qualitatū diſcretiuus.*
79 *Grauis autem & leuis hic minime cenſor, ſed uirtus motrix (quod hic dicere licet) per uim mouentibus organis factā.*
80 *Eſt & ille neceſſariò diffuſus per uniuerſum corpus.*
81 *Medium temperata caro.*
82 *Se habet autem ad reliquos pro materia.*
Digreſſio de facultatum 83 *Quo fortaſsè modo dixerim cor primū principiū animæ uiriū*
84 *(Præterquam naturalis quæ per totū inſita caret principio)*
Mo-

85 *Motiuam uerò poſtea, & ſenſitiuam in ſuis proprijs organis, quibus hæc propria uis eſt inſita conſiſtere.* animæ primis in animalis corpore principus.

86. *Sed ſi quod omnibus animæ facultatibus commune ſubiectum, crederem calorem innatum.*

Sed an totius animæ eſſentiam in qualibet parte continentem?

Qui tamen pro uariorum organorum occurſu, uarias functiones explicat.

87 *Et huius arcem cor eſſe.*

Sed ad ſenſus redeo.

88 *Quos plures enumeratis ſtatuere nequeo, Vel ſenſilium aliqua præfatis ſupereſſent.*

89 *Vel humanus intellectus omnes facultates inferiores minimè poßideret.*

90 *Et illorum ad ſalutem animantium alij, (ſeu quod aiunt) ad eſſe, ut tactus & guſtus;*

91 *Alij uerò ad melius eſſe.*

92 *Sed adſit ſenſus communis oportet. Qui uaria ſenſilia comparet & diſcernat. Et ſenſibus externis, tanquàm centrum idem lineis pluribus reſpondens.*

93 *Quò fit ut etiam ualeat dignoſcere contraria.*

94 *Verum abſentium ſenſilium ueſtigia & ſpectra, quænam uis agitabit? Imò quæ ubi uult noua ſibi efformat? imaginatrix profectò.*

95 *Hac ergò omnia animantia uiuunt.*

96 *In qua res bona uel mala, id eſt uel uoluptatis, uel dolorifera incipit apparere.*

97 *Voluptas autem eſt ſenſus affectio ex receſſu ab eo quod præter, in id quod ſecundum naturam eſt; Dolor autem contra.*

98 *Vnde quales res depingit imaginatio, tales uel proſequitur, uel fugit appetitus.*

99 *Quò fit ut in hac ſius affectus, & quod in homine dicunt animi perturbationes repoſitæ, uel ab hac exordium ſumant.*

100 *Huic in homine, continua fit quædam uis ſuperior, fauaſtica nimirum, a ſimulachris, nondum tamen ab omni materia,*

ſeparans intentiones; Et qua incipiunt homines à brutis differre,& prudenter uiuere, & cum ſagacitate.

101 *Et in qua propter ſuarum notionum incertitudinem,*

102 *(Sunt enim rerũ adhuc ſingularium, & quarum cauſa latet) Sedem habent opinio, & perſuaſio.*

103 *Vnde & omnis ars ſibi, omniſq; prudentia.*

INTELLECTVS.

140 *Ineſt autem & homini mens, Communes rerum omnium formas per uniuerſum diffuſas, ab omni materia abſtrahens, & ſuo ſinu complectens & diſtinguens.*

105 *Cuius prima aptitudo qua ſit omnium ſuſceptiua, & ſine paſſione eſt intellectus potentia.*

106 *Vis autem eruens à materia formas quas illi poſtea, ut lux diaphano, porrigit, & intellectiles intellectas actu facit, intellectus agens eſt.*

107 *Ex quibus coeuntibus reſultat mens adepta.*

108 *Quæ ubi ſpeculatur, actu mens; ubi feriatur uerò mẽs habitu.*

109 *Omni tamen ex parte, & ab omni materia ſeiuncta.*

110 *Intellectus quidem potentia, quia ſit omnium & ſui met ſuſceptiuus.*

111 *Agens uerò, quia formas ipſe ſpoliat à materia.*

112 *De reliquo iam patet.*

113 *Vndè & undequàq; immortalis erit, De foriſque accedens*

114 *Et in omnibus hominibus unus numero.*

115 *Phantaſiarum dumtaxat multiplicium ratione diſtinctus; Supereſt uis ſecundum locum progreſſiua.*

116 *Cui accidunt motum, inſtrumentum, & mouens.*

117 *Motum autem ipſum animal.*

118 *Inſtrumentum membra, per muſculos tractu & pulſu à mouente rapta.*

119 *Mouente inquam in brutis appetitu.*

120 *Et in homine uoluntate.*

Quæ

121 *Quæ tamen, quamuis impropriè, mouentur adhuc ab immobili mouente bono.*

122 *Sed bono, uel falſo apparenti in imaginatione, vel uero à recta ratione, id eſt intellectu actiuo, ut in hominum perpaucis, præſcripto.*

123 *Imaginatio tantum, quæ præſentia ſunt contuitur, intellectus autem futura magis.*

124 *Sed et animæ ſunt quædam paſſiones naturales ſomnus et uigilia, & hæ quidem ſenſitiuæ ſolum & motiuæ.*

125 *Per caloris et ſpirituum ab exterioribus uerſus principium retractione: vel à principio, poſt expergefactionem, rurſus uerſus exteriora diffuſionem.*

226 *Solent autem in ſomno inſomnia fieri, id eſt inuoluntaria phãtaſmatum agitatio in imaginatione.*

127 *Horum modò, alia uera, & alia falſa.*

128 *Falſa forte & temerè fiunt, Per continuam & monſtruoſam imaginationis ſpectrorum in ſe productionem.*

129 *Vera autem et futura præſagiẽtia, ſi quam cauſam habent, præter in hac re ſomniatam Ariſtotelis ſententiã, ipſi imaginatiuæ ab intellectu agente quaſi ab uniuerſali particulare defluit; Rerũ enim ille producendarum præſcit oẽs rationes.*

130 *Adſunt vltimò memoria, & reminiſcentia, imaginatricem propriè, impropriè uerò mentem, quæ ſine phantaſia non ſpeculetur, conſectantes.*

131 *Memoria quidem habitus eſt poſt impreſsionem retinens imagines quas rurſus, ſi preſto fuerint, ubi uolet expromat. Et quaſi repetita phantaſiæ operatio.*

132 *Vnde & ubi phantaſia, ſedem hæc habet.*

133 *Non autem in occipitio, quaſi ſpecies ſedes habeant.*

134 *Vnde & obliuio non eſt abolitio ſpecierum, Sed actus ab obiecto diſiunctio.*

135 *Si uerò obrutæ ſint imagines, illas reminiſcentia inſtaurat; Quaſi memoriæ collapſæ rediuiua.*

136 *Quò fit, ut illa beſtijs ſit communis; quia & ea in qua uiſa*

imprimuntur;

137 *Hæc uerò homini propria. Eget enim ratiocinatione, Vt quando per ſimilia, uel diſſimilia, coniugata, ab intentionibus ſimulachra coniectans, uel contra, res tandem ferè deperditæ memoriam recuperat.*

138 *Vtraq; præteritorum eſt.*

139 *Quin eget Vtraq; rebus tempore, & animaduerſione.*

140 *Rebus inquam, quæ tametſi abſentes, ſuis tamen ſimulachris quaſi præſentes appareant.*

141 *Tum & rem rei, tempus tempori, tempuſq; rebus exactè comparare noſcat.*

ATQ. hæc de natura.

EX MATHEMATICIS DISCIPLINIS.

Perpendendum erat ſecundo loco uniuerſum, ut quantum; Id eſt quæ non amplius ut naturale corpus, ſed ut mathematicum pateretur, Vt potè dimenſiones, figuras, partium magnitudines, & proportiones. Tum & eorum quæ aſpectum mouent uaria phænomena, & alia id genus.

1 *Quorum omnium uel certiſſima eſt ſcientia.*

2 *Quantitas ergò abſtracta primò, nouum & proprium ſcientiæ genus introducere poteſt.*

3 *Erat autem continua, uel diſcreta.*

4 *Illa potentia diuiſibilis; Hæc uerò iam actu partes diuiſas ha-*

5 *Illius partes, linea, ſuperficies, corpus. (bens.*

6 *Quarum affectiones; ut rectitudines, curuitates, figuras, diuiſibilitatem (ut me bene exprimã) ductibilitatem, mutuas connexiones; rationes, proportiones, & commenſurationes, docet Geometria.*

7 *Diſcretæ uerò id eſt numeri proprietates, ut alÿs alios addere, demere, augere; tum & partiri, & alia huiuſmodi Arithmetica.*

8 *Hæ ſcientiarum omnium ſtabiliſſimæ ſunt, uerèq; demõſtra-*

tio-

tionis exemplaria.

9 *At Arithmetica prior geometria;*

10 *Quanto unitas puncto,*

11 *Punctum enim vnum, ſed cum poſitione & ſitu.*

12 *Quin & pluribus competit numerus, quam magnitudo. Non enim ex continui diuiſione numerus omnis eruitur.*

13 *Huius geometriæ uſus ferè eſt infinitus. Ne dicam cum alijs, geometricis entibus nihil ineſſe boni.*

14 *Phantaſiam enim ornat pulchris & rationalibus figuris, Ex quibus diſcimus, cur illarum aliæ & aliæ varijs corporibus fuerint accomodatæ; ubi non minorẽ natura fidẽ ſui artificij & induſtriæ, nec macriorem philoſophandi materiã, quàm in quibuſuis alijs nobis reliquit.*

15 *Geometria rurſus ſi tollatur, maior pars labitur diſciplinarũ,. Et radicitus omnes mechanicæ.*

16 *Rerum publicarum adminiſtrandarum recta ratio; labaſcit enim ſine menſuris & ponderibus omnis iuſtitia. Quid ciuitates, quomodo bene munirẽtur uel ædificarẽtur?*

EX ASTRONOMIA.

Huic ſubeſt Aſtronomia;

1 *De cœlorum & ſiderum affectionibus, quas patiuntur ut quanta, tractans: Vt potè numerum orbium, uarietatẽ ſitus, radios, ordines, ambitus, curſus, mutuaſq; diſtantias.*

2 *Quantum uia ſignis inueſtigari poteſt, & a poſteriori.*

3 *Vndè naturalis quidem eſt ſcientia ex parte ſubiecti, in quæſitis autem ut plurimum, medijs autem & demonſtrandi modo, tota mathematica.*

4 *Eccentrica & epicyclos ipſa conſequitur. Quos & nos admittimus illæſis (quod magis eſt) naturalis philoſophiæ principijs.*

EX IVDICIARIA.

1 *Hæc ex varijs ſiderum aſpectibus, cœlorum conſtitutionibus, mu-*

uarios ſubnaſcentes effectus obſeruat.

Quin & nobis hominibus tametſi liberis, quasdam propenſiones a cœlis inſitas & ſepè adeò uegetas ut uix interdum flecti poſſint.

2 *Poteſt autem ſemper illas homo redigere, quia omne fatum omnemq; naturam ſua voluntate ſupermeat.*

3 *Tot autem diuerſorum euentuum cauſa, ad numeros Pythagoreorum more non amplius cum Ptolomeo referenda Sed adhuc latet.*

4 *Paset autem cur ſidera retrograda, ubi nobis propinquiora, uegetius in hac inferiora agant.*

Semper autem minus benigne.

5 *Quin & credo noſtrum hoc clima ſuo oppoſito hoc æuo fœlicius eſſe Quod æſtatem & hiemem habeat quàm illud temperatiora.*

6 *Si uerò ſit aſſolutè loquendũ, hoc noſtrũ longè illo inferius eſt.*

7 *Eclipticum autem omnium ſemper fortunatiſſimum.*

8 *Vt arcticus & antarcticus contra infœliciſſimi.*

EX GEOGRAPHIA.

1 *Ab aſtronomia pendet Geographia. Terræ id eſt globi unius ex terra mariq; ſimul dimetiens ſpatia & altitudines.*

EX PERSPECTIVA.

Subit & geometriam perſpectiua. Quæ de uarijs apparentijs, & uiſionibus quærit rationes.

1 *Et omnes fieri per lineas rectas aduertit.*

2 *Et eas quidem integras, refractas, uel reflexas.*

3 *Reflexas autem ſemper ad angulos æquales.*

4 *Omniũ enim illa eſt breuiſſima uia, quam ſemper natura tẽtat.*

5 *Quę quidem natura & oculi chriſtallinum humorem noluit rotũdã penitus ſortiri figurã; ne omnia ſubuerſa uiderẽtur.*

Huic

6 *Huic ſubijciuntur architectura, pictura, & ſculptura.*

7 *Magiam autem mathematicam, ſeu numeris, ſeu figuris utatur, tum ueneficam Goetiam, & Necromantiam, Turgiã, & Cabalam, & reliquas id genus præſtigioſas & illuſiuas ab hominis liberi fide reſellendæ,*

Demones enim eſſe nugæ.

EX MVSICA.

1 *Arithmeticæ uerò, quæ de numeris ſimpliciter, ſubeſt muſica, Quæ de numeris ſonoris.*

2 *Quorum ſimplices & potiſſimi, diapaſon, diapente, diateſſeron, ditonus, & qui ex tono & ſemitono fit.*

3 *Inter quos diateſſeron ditono perfectior eſt, contra plurimos.*

4 *Nam inter proportiones, ſimplices compoſitis, & integræ diuiſis exquiſitiores.*

5 *Quò fit ut inter omnes multiplex;*

6 *Et inter multiplices, dupla quàm diapaſon;*

7 *Particularis autem ſuperpartiente*

8 *Et inter particulares ſeſqui altera, quæ Diapẽte, ſunt digniores.*

Ex PRIMA PHILOSOPHIA.

M*VNDVS poſtremò ut ens conſiderandus uenit, à qua ſpeculatione, reliquæ poſtea ſcientiæ ſua principia promunt.*

1 *Ens autem mundus eſt non in anima, nec per accidens, ſed reipſa per ſe extra animam.*

2 *Nec rurſus quæ ſunt in mundo æquè omnia ſunt entia;*

SVBSTANTIA.

3 *Nam quæ non hærent ſubiecto, magis.*

ACCIDENS.

4 *Quæ uerò ſubiecto opus habent ut ſint, minus.*

Vnde

5 *Vnde ſubſtantia præ reliquis nouem ſummis rerum generibus meritò magis eſt ens.*

6 *Illis imò cauſa cur entia ſint.*

7 *Nam quid aliud illa, quàm huius diſpoſitiones ſunt?*
Et rurſus ſubſtantia duplex (ut ſupra dictum)

8 *Sed prima per ſe ſubſiſtit;*

9 *In hac uerò ſecunda, nec alibi.*

10 *Vt autem communis notio, exiſtit in mente noſtra*

11 *Subſtantia prima rurſus duplex corruptibilis, & illa quæ nec ortui nec interitui eſt obnoxia.*

12 *Hæc transmutationũ illius eſt cauſa (ut iam fuſe demõſtratũ)*
Deueniendum enim erat ad aliquod alterans inalteratum
Sed utranq; ſubſtantiam nõ amplius ut corpora, imo quatenus ſubſtantiæ & entia, in ſuas primas cauſas & principia reſoluamus. Quæq; ſint hæc principia inueſtigemus, dehinc de illis diſputemus.

13 *Sint autem hæc finita oportet, Cum & ſecundum formã (quod aiunt) tum & ſecundum rectitudinem.*

14 *Nam ubi datur medium, detur primum & ultimum oportet. Eſſent alioquin in natura effectus innumeri.*

15 *Quæuis enim cauſa proprium ſortitur effectum.*

16 *Abhorret autem infinito natura.*

SVBSTANTIA MORTALIS.

Corruptibilis nunc ergo ſubſtãtiæ (nã de cæleſti alia eſt ratio) Primam materiam, & primum efficiens, quem primum motorem nuncupabamus, ſumus in naturalibus aſſecuti.

17 *Prima autem forma (quæ nunc hic indaganda uenit) ſit idem primus motor neceſſe eſt res tamen extrinſecus perficiens.*

18 *Idem enim ultimum agens materiam præparat, & formam introducit.*

19 *Et rurſus quis præter hunc illius ultimus alius erit finis?*

20 *Nam omnia naturalia mouentur ad opus tanquã ſummũ bonũ;*

Quia

21 *Quia ad illius imitationem.*

SVBSTANTIA INCORRVPTIBILIS ET COELESTIS.

22 *Cœleſtium autem corporum non eadem quæ inferiorum eſt materia; alioquin eſſent & corruptibilia.*

23 *Sed magis illius uice quoddam habent ſubſiſtens ſubiectum; Ad locum tantummodo potentiam habens.*

24 *Imo quoddam quaſi medium inter pura materialia, & ea quæ materia uacant; Vt lux nobis e.t a gumento.*

25 *Cœli autem orbium motores eorundem formæ ſint oportet, Dant enim illis eſſe.*

26 *Sint autem orbes animati, Vel his inferioribus quorum ſunt cauſæ eſſent imperfectiores;*

27 *Quatenus tamen appetunt & mouent, alijs enim animæ ſarcinis & officijs immunes ſunt.*

28 *Suorum orbium ergo ſimul & ſemel agens erunt finis & forma, Orbes enim propter motores.*

INTELLIGENTIAE.

29 *Sed ſi tales ſint hæ formæ ut et a materia abſtractæ (quod ſupra) intellectus ergo ſint oportet.*

30 *Nullus enim formis alius ſupereſt exiſtendi modus præterquā quod uel ſenſiles eſſe uel intellectus.*

31 *Sintq; numero plures, quia plures orbes & motus (ut ab aſtronomia accepimus)*

32 *Nec præter hos alij nec alij intellectus, nullum enim in natura eſt otioſum.*

Præſertim eorum quæ ſunt omnium optima.

33 *Sed inter illos adeſt ordo; Vt & inter ſuos orbes.*

34 *Omneſq; ſimul conſpirant in unum; alioquin non unus eſſet mundus.*

35 *Quo fit ut unum detur primum ſub ratione Finis, boni & deſiderati illos immobiliter mouens, Cui omnes intenti, quod unum ſit uniuerſum cauſæ ſunt.*

36 *Erit ergo & illorum ſimul & ſemel primum agens finis &*
37 *Sed ſi illorum, ergo rerum omnium. (forma.*
38 *Erit igitur ens entium; omnibus uitam & eſſe communicans.*
His uero clarius illis obſcurius.

39 *Sed quale nam illud erit præterquã omniũ prima intelligẽtia?*
40 *Nam nulla uita quam intellectuum delicioſior eſſe poteſt; hæc enim ſola ſeipſa contenta.*

51 *Sed ſi Deus fuerit intellectus, quid aliud quam ſeipſum intelliget? Nam ab aliorum intellectione uileſceret.*

52 *Quo fit ut ſolus omnium uitam uoluptuoſiſſimam traducat, Quia ſeipſum ſolus integrè & uniformiter undequaq; cõplectitur & æquat.*

53 *Præterquem reliqua omnia quadantenus potentiæ ſunt immiſta; Et ita non omni indignitate uacant.*
Hæc illi comparata nimis ab eo longe deſiſcunt.

54 *Hoc illud eſt primum unum rerum omnium principium Parmenidis, A quo ubi iam alia, quia illius opificia, degenerãt, iure iam ſecũ introducunt in rerum naturam quatuor ſumma genera Idem alterum ſtatum & motum.*

56 *Huic deniq; merito adſcribendus motus diurnus totius animalis cœleſtis.*

57 *Alÿs uero alÿ motus.*

EX CHRISTIANA PHILOSOPHIA, ET VERE DIVINA THEOLOGIA.

SED & in his quæ dum ad religionem ſpectant, magis noſtra referunt, pauliſper immoremur; unde niſi maiorem fidem, quam ſemper incolumem conſeruo, lucidiorem ſaltem

ueri-

ueritatem hac exercitatione mihi comparabo. Quæro ergo:

1 *Vtrum Dei uoluntas in contraria feratur?*

2 *Necnõ utrũ repẽti motu et noua uolũtate crearit uniuerſum?*

3 *Vbi poſtquam hominem in ætate perfecta conſtituit;*

4 *Cui primo corpus deinde animam infudit; Vtrum omnes poſteri tales erant naturi ſi immortales?*

5 *Omnes enim ante peccatum mori & non mori potuerant,*

6 *Verum id gratia magis quàm natura.*

7 *Sed utrum Deus ante reprobatorum natiuitatem, illorum præſciat miſeram ſortem æterni ſupplicij.*

8 *Vnde et illud: an Mortales liberum habeant arbitriũ nec ne?*

9 *Rurſus poſtquàm fuit neceſſaria diuini uerbi incarnatio ad humani generis inſtaurationem; Potuit ne peccare?*

ATQ. hæc de rerum VERITATE *quantum Chriſtiana fides & lux naturalis ſuppeditare potuerunt.*

EX ETHICIS.

1 I*N cuius poſſeſſione mentis omnis perfectio latet.*

2 *Vndè & hominis præcipua fœlicitas.*

3 *Vt cuius melior pars eſt intellectus.*

4 *Imo quid in homine diuinum nullum ferè cũ toto reliquo commercium habens.*

5 *Quin & Dei uitæ noſtra contemplatrix eſt æmula; Hac igitur nulla beatior.*

6 *Tum quia nullius externæ rei ſit indiga; Mens enim quit ſeipſam intelligendo perfici & fieri contenta.*

7 *Sed & altera hominis ingenua pars nempe uolũtas edocenda, Quæ bona et* PER SE EXPETENDA *ſunt operari; Tunc enim demum abſolutus et bonus erit homo (quod quærimus) Nam & Deus in ſolo ſui ipſius intuitu minimè quieſcit; Sed & extra ſe bonum omne producit.*

8 *(Quamobrem in ipſius primi boni idea tanquam reliquorum norma non abs re beatitudinem omnem Plat. collocarit)*

9 *At per ſe uidentur expeti, non quò nos rapit appetitus;*

Qui magis apparentibus quàm ueris aſſentitur et oblectaturꝫ quinetiam & brutis eſt communis; nos autem propriam hominis fœlicitatem uenamur:

10 *Expetibilia ſunt ergò in hac parte quæ recta ratio hominibus peculiaris præcipit, Vt in qua ſunt idem uerum & bonum.*

11 *Hominis itaq; erit optimum, & per ſe expetendum ſecundum uirtutē actio, Vt quæ non corporis ſed animæ ſit perfectio. Et ad quam natæ ſint & proclives, omnes hominis ingenuæ facultates.*

12 *Quæ per ſe ſola, propter hãc uerò reliqua omnia à uiro bono expetantur.*

13 *Bono inquam, nam optimum in unoquoq; genere reliquorum eſt regula.*

14 *In illaq; tota uiri boni uoluptas ſita.*

15 *Quin & prauum hominum genus hanc ſponte laudat; A qua ſi quid exorbitans perpetrat, in neceſſitatem uel quid huiuſmodi non uirtutis contemptum culpam referre audet.*

16 *Eſt & uirtus ut omnium optima, ſic & pulcherrima, & iucundiſſima, quæ quidem omnia uni fœlicitati competunt.*

17 *Virtus demum ex honorabilibus eſt, præter quàm ſi quid boni laude duntaxat dignum, & eouſq; alia bona, quantum illi capeſſendæ iuuant.*

18 *Beatus erit ergo qui ſecundum uirtutem operabitur.*

19 *Qui tamen non careat corporis & fortunæ bonis.*
Nam in omnibus quæ ad animã & corpus (ex quibus tãquam partiſſimis homo reſultat) ſpectãt, bene ſe habeat, eſt neceſſe.

20 *Sed uirtus erat omnis habitus animæ ſecundum rationem, id eſt quiuis actus in nobis quidem a natura imbecillis, Verũ induſtria humana comparatus demum & abſolutus.*

21 *Quò fit ut præ reliquis animæ proprietatibus, ut quorum nõ ſit efficiẽs uel autor natura, ſed no ipſi, ſola decus mereantur.*

22 *Et horum alij ornandæ animæ parti (quæ mens eſt) præſunt; quorum finis ſola ſpeculatio ueritatis, ſunt enim rerum quæ ſecus ſe habere nõ poſſunt, quarũq; principiũ eſt natura uel*

ſaltem

ſaltem extra nos eſt,

Doctrina uel longa rerum obſeruatione comparandi.

23 *Vt ſapientia, quæ primarum cauſarum cognitio.*

24 *Intellectus qui principiorum,*

25 *Scientia effectus in cauſas reducens.*

26 *Tum & qui noſtras actiones dirigunt;*

27 *Vt prudentia, quæ rerum quæ uitæ proſint uel obſint;*

28 *Ars quæ faciendorum cumulat rationes.*

29 *Aly concupiſcibilem animæ partem ex ſeipſa abſq; modo feram & in affectibus indomitam dum ratione moderantur in rationalem ferè transformant.*

30 *Ex qua actione boni uiri & fœlices ſecus uero praui & infœlices appellantur ibi enim honeſtum & turpe locum habent Et horum omnium principium in nobis eſt.*

31 *Et hos uirtutes moris denominant, tum quia circa mores hominum & affectus uerſantur, necnon quia more & ſola aſſuefactione concipere ſemelq; conceptas, ſouere queant hominum ingenia.*

32 *Nam cum poſiti ſint in affectibus pro ratione temperandis, unde & in rebus contingentibus quæ ſuſcipiunt magis & minus*

33 *Temperatum autem in omnibus ſit medium;*

34 *Et exceſſus in extremis;*

35 *Et in illo uirtus;*

36 *In his uerò uitium poſita ſint*

37 *(Peccant enim uel quia nimis, uel quia minus, Necnon in omnibus mediocritas quod uirtutis eſt res conſeruat, exceſſus uerò quod uitium eſt peruertit, & deſtruit) Medium nunc in omnibus, ut potè quod ſit ad relationem, exquiſitè inuenire, uel inuētum aſſequi contra raptū ſenſuum, niſi diuturna pugna et carnis prælonga demulctione nimis erat difficile.*

38 *Sed minimè ſolus mentis aſſenſus, uel ſola appetitus electio, uel cuiuſdam bene geſti fortuitus euentus uirtutem abſoluit.*

Niſi ſimul hæc omnia concurrant.

39 *Quo fit ut nullum ab inuito bonum.*

Et

40 *Et ignari nulla uirtus nullaúe ſit culpa. Modo non ſit prudens ignarus.*

41 *Nec ſtudioſus eſt, qui bene geſtis non lætatur, contrarijs uero dolet: ſunt enim uoluptas et dolor affectiones ſectantes appetitum uel potitum uel labefactatum, unde et in his maximè uirtus & uitium poſita.*

42 *Nec qui ſemel niſi qui ſemper bene operatur præclarum, diuinum, perenneq; ſtudioſi nomen meretur; Quin etiam intermitteretur fælicitas quæ debet eſſe continua.*

43 *Nunc uero medium & uirtus illud eſt in rebus humanis, quod rationem modi loci temporis & perſonæ & aliarum huiuſmodi circunſtantiarum ſeruat.*

44 Extrema uerò & uitia, quæ pro illis excedunt uel deficiunt.

45 *Horum autem (quod ſæpius repetere conferet) libera eſt recta ratio benè res edocta.*

46 *Senſilium deliciarum medius uſus temperantia, inter extrema intemperantiam & ſtupedinem.*

47 *In periculis, fortitudo, inter audaciam, & ignauiam.*

48 *In ira manſuetudo, inter iracundiam, & immobilitatem.*

49 *In pecunijs, liberalitas, inter auaritiam, & prodigalitatem.*

50 *In honorum appetentia, magnanimitas, inter inſolentiã & puſilanimitatem.*

51 *In iuris nec pluris nec paucioris uſurpatione, iuſtitia, & hæc duplex.*

52 *Honorum & dignitatis præmij & ſupplicij diſtributiua.*

53 *Quæ uero circa lucrum & damnum commutatiua.*

54 *Illius medium geometricum.*

55 *Huius arithmeticum; unde introductum eſt numiſma, perpulchrè ſane & admirabiliter, in communem menſuram.*

56 *SVP eſt amicitia, id eſt boni alicui expetitio;*

57 *Cuius uel honeſtas, uel utilitas, uel iucunditas, eſt parens.*

58 *Verum illa ſimiles ut plurimum, Reliquæ diſſimiles magis mutuo afficere ſolent.*

59 *Omnium autem illa eſt probatiſſima; quæ & alias contineat*

ubi

ubi eadem ſpecie & amatori & amato ſit amicitiæ occaſio. Solumq; bonum erga bonum, non ut in alys erga prauum, affici contingat.

AD AMOREM.

60 SED *& amorem tacere nequeo. Quem proprie ſumptum, nec pro concupiſcentia, non melius explices, Quam appetitus mancipationem erga pulchritudinem.* Recens amoris ab authore definitio.

61 *Poſſunt enim pulchra ſemel apprehenſa ex ſe ipſis appetitum ad ſe mouere.*

62 *At quod aiunt amorem pulchritudinis fruendæ deſiderium eſſe, uel affectus unionem, ut nouus homo Scaliger, male. Nã qui nitidi amoris exemplaria flagrantes pro amatis mortem libenter obire uoluerunt, nõ fuiſſent amantes, cuiuſmodi Ariodantes & Alceſte. Rurſus noſtri magis, quã illius erit amor fruendi libido. Quia nobis expetimus bona nõ illi Ingenuè demum fateri ſolent qui candide amant, quia alys obſequi uelle ſit uirtutis: ſibi autem, cum alterius uel pudicitiæ iactura, uel connuby noxa ſit uitium.*

63 *Solet autẽ illũ hic alter affectus, quem amorẽ impropriè uulgus nominat, cõſequi: Nã omnia bona nobis natura deſideramus.*

64 *Modo pulchritudo eſt gratia ex plurium, & contrariorum contemperatione reſultans.*

65 *Non ubi contemperata pereunt & nouam formã ſubueſtiunt*

66 *(Quo fit ut ſaporum nulla uel odorũ ferè ſit pulchritudo) Sed a quibus ſaluis iuxta poſitis, lepor ille ſubnaſcatur.*

67 *Vnde nec qualitas, nec quantitas eſt pulchritudo; Sed quippiam ſuper illa omnia.*

68 *Huius autem, illa optimè diſpoſita ſunt ſuſceptiua.*

69 *Erit autem triplex. In decoro rei cuiuſq;, prima; Quod in homine Virtut.*

70 *In coloribus & delineamentis pro rationibus geometricis, uel harmonicis moderatis altera.*

71 *In ſonis poſtrema.*

Quibus

72 *Quibus, menti oculis & auditui tantum potiri licet.*

73 *Ergo per tactum nulla fruitio, ſed magis inſani furoris & brutis maximè digni expletio. Nullius enim ſymmetriæ & proportionis tactus eſt guſtator.*

74 *Quò fit, ut ſolus homo ſit pulchritudinis iudex, & potitor.*

75 *Soluſque irretiatur amore.*

76 *Et inter homines, nobiliores, ut omnium perſpicaciſſimi. Nã incogniti, quamuis uiſi, nullus amor.*

77 *Nec mirandũ ſi melancholicorum ſint ferè indiſſolubiles amores; Quippè qui rem amatam, ſemel apprehenſam, humoris tenacitate & firmitudine, phantaſiæq; illius familiari agitatione, in mente continuo volutent.*

De amoris faſcinatione & inſania, ne & ego inſanire uidear, nulla verba.

Hactenus ergo de moribus, & Amoribus.

Ex politicis.

Sed quorſum amicos? quorſum uiros hic bonos tandiu uenati ſumus? quoſnam amabunt? quibuſue benefacient? niſi in ſocietate degant. demum quis ſolus ſibi ſufficere poteſt?

Qui ea quæ vitam traducere tantummodo, ne dicam quæ benefaciant, ſubminiſtrare ſibi queat:

1 *Petat ergo cœtus homo, ad quos eſt natus, & quorſum loquelam habuit.*

2 *Præter eam tamen ſocietatem, quæ naturalis eſt, inter marem & fœminam, & quæ communitatum omnium eſt prima radix.*

3 *Verum non indifferenter ſeſe quibuſcunque fæmelis uir commiſcere debet, ſed pulchras eligat. Facit enim ad fœlicitatem pulchra & formoſa ſoboles.*

4 *Vtrum autem unam, vel plures, adhuc ſub iudice lis eſt.*

5 *Modo qualem ſocietatem quæret? eam profecto, quæ ad bene, beateq; viuendum faciat. Non enim unius uiri boni, & mul-*

multorum diſtincti ſunt fines;

6 Immo ciuitatis, eſt illum per ſe imbecillem perficere.

7 Huius ergo moderandæ ratio, non alia, quàm quæ fuit in Ethicis uiri boni formandi. Nam quod ibi de iuſto, prudenti, & forti, hic de iuſtis, prudentibus, & fortibus eſt intelligendum.

8 Quod item vir bonus omnia peteret a ſe ipſo, ſic & ciuitas ſit ſibi ſufficiens. Vnde & de ſanitate, & fortunæ bonis huic prouidendum eſt.

9 Non luxurioſe tamen vel nimis parcè, ſed mediocriter. Alterum enim ſegnes, alterum ſubdolos ciues reddet.

10 Nec bellum ſpontaneum admittat, ut Lacedæmones, quod ciuitatis ruina; Sed magis pacem, quæ ſocietatis omnis eſt anima. Et magnum præbet opus ad fœliciter degendum.

11 Bellum tamen quandoq; probo, ſed quod victoria conſequuta pacem deperditam inſtauret.

12 Verum præter hæc in ciuitate, cui nihil poſtea deſideretur, affabre conſtituenda, ſex amplius ſunt neceſſaria: Dei cultus, numinum enim veneratione efferi magis domantur, quam metu ſupplicÿ, ut quorum uirtus inuincibilis, & ineuitabilis videatur;

13 Deinde alimenta;

4 Tertio artes, multis enim inſtrumentis eget uita noſtra.

15 Arma quarto, legum vltimum refugium.

16 Quinto facultas comparandarum pecuniarum, & ea mediocris, ut iam dictum;

17 Demum iuris adminiſtratio.

Modo his omnibus ſuppeditandis, Magiſtratus, & quique pro ſuis partibus idonei ſunt demandandi:

19 Verum ut bene delegentur, & delegatis mos geratur ciuitatis duæ ſint partes: Præcipiens, & Parens, quod in homine bene nato mens & uoluntas.

20 Et illa tota & nuda fermè ſit recta ratio. Quæ in hac altera quãuis mediocrior, non reſert; modo illi fideliter obſequatur.

21 *Vnde non mirum ſi omnes æquè in ciuitate beati non ſint. Non enim pariter in homine iudicium, & concupiſcentia.*

22 *Quilibet tamen fœlix, qui ſine inuidia fuerit ſua ſorte contentus.*

23 *At præcipientes, & primates in ciuitate, vel omnes, uel plures, uel paucos, uel vnum eſſe contingit: Vnde & tot diſtinctæ Reſpublicæ, Popularis, potentum, optimatum, & unius.*
Et hæc rurſus regia uel tyrannica;

24 *Omnium autem eſt probatiſſima, in qua boni uiri, ut qui recta ratione, dominantur.*
Sed quid boni? nam hodie minimè declinatur in plurali (ut cum grammaticis loquar)

25 *Vix enim pares ſine inuidia, quam bellum ciuitatis pernicies concomitatur, ſimul regnare poſſunt.*

26 *Regia ergo amplectenda, quæ ſupereſt reliquarum commendatiſſima.*

27 *Aliæ uero, quæ omni proportione & Arithmetica, & Geometrica uacent, pueriles ſunt, & fragiles, temporaneæq;.*

28 *Verum quouis modo accidat, principes optimi ſint oportet; vt in quos omnis uirtutis, & fœlicitatis normam, & faſtigiũ, reliquorum omnium ſint oculi coniecti, Vel quales in ciuitate forent beati?*

29 *Nam alij niſi boni uiri, modo boni ciues parum intereſt.*

30 *Erunt autem boni ciues, ubi pro ratione conſpirabunt omnes in communem ſalutem & bonum, Inſtar uniuerſi motorum, & rectorum; Nam ita magis foret beata Reſpub. & perennis, quæ mundi iuſtitiam æmulabitur.*

31 *Quò fit ut nullus optimus ſit Reipub. moderator, qui ſit naturalis Philoſophiæ & Methaphyſicæ ignarus, Nam quomodo bonum huius, uel illius, ut potè ciuitatis diſcernat qui primi boni ideam, ut reliquorum bonorum regulam, non fuerit in primis aſſecutus? (Eonãq; primo cognoſcimus, quod prima cuiuſq; generis menſura) Et quas leges component, qui ciuium mores et ingenia, imo nondũ ſeipſos cognouerũt?*

Bea-

32 *Beatæ ergo Reſpub. in quibus uel Philoſophi regnabunt, uel Reges philoſophabuntur.*

Habeant ſaltem magiſtratus Philoſophos in legum latores, quorum ſanctiones poſtea hominum fideli generi tradant adminiſtrandas; Vnde iuris miniſtri uocitentur.

Qui minimè quicquam inconſulto Philoſopho audeant innouare. Vnde fuerint introducti iuris conſulti quos Vulgus Legiſtas vocat.

Nam uel a ſcopo aberrabũt, uel quicquã temerè pronũtiabũt.

IN LEGVM HODIERNOS PROFESSORES.

33 *Vt qui lupanaria, & fenora, luxurioſa nimis libertate in ciuitate concedunt, Quorum altero nihil adoleſcentibus, qui ciuitatis theſaurus, Altero uerò plebi, quæ Reipub. brachiũ, pernicioſius poteſt contingere.*

34 *Extra rem uero (ut ſecum paulisper iocer) ius triplex faciunt. Gens enim a ciuitate ratione minimè differt; niſi quantum fœtus unius a gemellis.*

Nam certa ciuitatis eſt periodus, & magnitudo, certusq; ciuium numerus, qui ſuperfœtans nouas alibi quærat ſedes oportet, eaſdem tamen leges & mores retinens.

35 *At quid dicas ubi ius naturale brutis commune definiunt? Quaſi quibus negata ratio animæ iuris, ius ipſum ſine ſeipſo illis impertiri queat, rurſus quomodo ubi nulla iniuria ibi ius eſſe poterit?*

36 *Memini etiam beatas iſtas leges magis pupillis quàm uiduis fauere, non aduertentes ætatis imbecillitatem interdum emendatum iri, ſexus uero nunquam.*

At hæc ſunt mitiora, audite magis nouum:

37 *Iudicem qui contra quam depoſuerint teſtes ſuis met oculis crimen uiderit ſucceſſiſſe, ſinunt inſontem cruciare, reum uero impunitum dimittere, cõtra ius omne, modò fuerit (quod aiunt) ſecundum allegata & probata, Apageſis nam horrore obmuteſco.*

SED popularis pars ciuitatis, quæ legibus erat moderanda, ut cui imperitæ, uiuēdi ratio debebat a prudētibus eſſe præſcripta, prius quàm ui, & metu, aſſenſu libero erat ad uirtutem inuitanda, & a turpibus abſterrenda; At nudis Philoſophiæ traditionibus erat inepta, ut quæ turbidam apprehenſionē habet, Quin effera, & quæ Phantaſmatibus magis quàm recta ratione uiuit, non cuilibet legitimè imperanti libenter auſcultat, niſi etiā ad id ſenſu & affectu moueatur.

Accedit ad hæc, quia ſola doctrina doctos, uirtutis autem ſtudioſos appetitus aſſenſio facit, Sub rerum ergo ſenſilium, ut earū quæ maxime mouent, aſpectu & imitatione ſuei unt homines prouocandi.

1 *Vnde Poetica; Quæ ſub urbano riſu, uel admiratione, tāquàm ſub eſca, rudium, imo & peritorum animos allectat, honeſtum inſtruit, & bene educat.*

Sed in quibus artibus nomen profiteatur uideamus;

2 *Nam cum aliæ ſint facientes, aliæ uero imitantes, in his mehercule eſt reponenda.*

3 *At imitantium rurſus, aliæ ſub rebus inanimatis, aliæ ſub animatis res fingunt.*

4 *Illius generis ſunt Sculptura, et Pictura, ſed quæ ſolum oculū mouent, & decipiunt.*

5 *Quarum hæc ſolis coloribus & umbris in ſuperficie.*

6 *Illa uero delineatis ſolidis corporibus.*

7 *Quæ uero rebus animatis omnes ſenſus illudit, eſt Poetica.*

8 *Quæ proculdubio inter liberales & homine maxime dignas facultates reponenda uidetur.*

9 *A ſapientia nihil fere differens; Niſi quia Philoſophia rerum quæ ſunt extra animam uera ſit in anima imitatio; Poetica uero ſit illarū per nos ipſos de foris repræſentatio.*

10 *Vnde nullus abſolutus Poeta foret quin ſit & Philoſophus; Nam quomodo res omnes effingere poterit, quas in mente primum*

mum non conceperit?

11 *Hanc merito Plato Artiũ omnium quaſi introductricẽ tenet.*

12 *Et Ariſtoteles, nullum optimum fore Poetam, qui in res omnes ſeſe fere non transformet, & abſtrahi ſinat; At res omnes ſapientis anima eſt.*

13 *Huius autem ſubiectum ex antedictis; erit res hominum imitatione expreſſa animos afficiens.*

14 *Quæ niſi fuerit uera (accidit enim raro ut quæ ſunt geſta, quantũ uult Poeta moneãt) Sit tamẽ ueriſimilis oportet, et quæ poſſit eſſe, Impoſſibilium enim nulla fides, nec opinio.*

15 *Vnde differt ab Hiſtoria: quia hæc quæ uera ſunt, ſincerè narrat; Illa uerò quæ rem quamq; decet refert adamuſſim, & nomina rebus imponit.*

16 *Ideoq; eſt uniuerſalior.*

17 *Vt plurimum igitur pro ſubiecto fabulam habet, ab hiſtoria tamen deſumptam.*

18 *Fabula autem id eſt res ficta altera ſimplex, altera implexa, id eſt quæ in maximas mutationes deducit ut Peripetiam uel Agnitionem.*

19 *Hæc illa tanto præſtantior, quanto magis mouet, Non enim uehementer afficiunt, quæ eodem modo ſe ſemper habent.*

21 *Sed in omni fabula ut ſit decens, deſideratur Magnitudo.*

22 *Nam in hac, quæ tamen careat exceſſu, ſita eſt rerũ omnium*

23 *Nam parua ob exiguitatem oculum effugiunt; (pulchritudo.*

24 *Nimis uero grandia uno intuitu complecti non poſſunt.*

25 *Dicitur et fabula una quia ſit unius actionis uel unius perſonæ; Vnde iure notatur Arioſtus, qui eodem carmine plures actiones concluſerit implicitas.*

26 *Et omnis imitatio Poetæ eſt ſecundũ mores, ſententias, dictionem, & melodiam.*

27 *Poeticæ nunc alia Epodia, alia Scenica.*

28 *Scenica rurſus uel dũ audientes in bano riſu perfundit, a turpibus et ridiculis reuocare quærit, vel ducendo in admirationem, ad magna prouocare.*

Illa

29 *Illa eſt comœdia, tractat enim de ridiculis, & ideo uile hominum genus introducit exituſq; iucundos ſinit;*

30 *Hæc autem Tragœdia; Quæ dum mouet per admiranda & ea uel miſerabilia in commiſerationem, uel per terribilia ad metum, mæſtos & turbulentos exitus facit.*

31 *Magis autem id ſortietur ſi inter conſanguineos cruentos illos ſucceſſus fingat ut patrem, et filium, Hoſtem enim hoſti malefacere nimis familiare, & ideo minus mouet, Quamobrē illuſtre hominum genus imo medium inter Deos & homines intromittit.*

Atq; hæc de Poetica.

Ex rhetoricis.

NVNC ad eam quæ perſuaſionem quæris, Quæ Rhetorica eſt, id eſt ars bene dicendi;

1 *De quibuſcunq; ſubeuntibus hominis uoluntatem orationem formare ualens; Vt Topica diſputationem.*

2 *Differentes tamen, quia ſolum hæc controuerſiæ uictoriam; Illa uero non eo contenta, uoluntatis aſſenſionem affectat.*

3 *Tum ubi Topica theſim, altera ſemper hypotheſim propoſitam habet, De uniuerſalibus enim nulla perſuaſio.*

4 *Vnde maximo eget hæc artificio; Fide nimirum, & motu.*

5 *Vtrunq; autem efficiendi uis, eſt poſita in rebus, & uerbis; Et his inueniendis & collocandis.*

6 *Res autem ducuntur vel ab orantis perſona; ut probitate, & autoritate, id eſt prudentia;*

7 *Vel a locis communibus, a quibus de quoq; rerum genere trahitur diſputatio.*

8 *Qua tot ſunt, quot rerum genera quæ ſub perſuaſionē cadunt.*

9 *Res autem huiuſmodi, alioquin infinitæ, diſtinguuntur pro uaria auditorum ratione; Nam auditor aut tantum eſt auſcultator, aut orationis moderator.*

10 *Illi delectationem parat orator,*

Quò

Quòd ſit ut de iucundis & honeſtis, vel his contrarijs tractet;
Vnde de his quæ præſens tempus reſpiciunt.

11 *Moderator autem uel de præteritis, quatenus iuſta, uel iniuſta fert iudicium.*

Aut de futuris, id eſt quatenus vtilia, uel inutilia.

12 *Ex quibus ſubnaſcuntur tria cauſarum genera exornationis, iudicij, & deliberationis.*

13 *Exornationis igitur erunt loci uirtutes, et uitia; Quamobrem in Ethicis optimè ſit uerſatus orator oportet.*

14 *Iudicij uerò argumenta ſunt leges, & ius ſcriptum, uel non ſcriptum; vtriuſq; cognitio oratori neceſſaria.*

15 *Qui uero deliberat non ſolum quod ſimpliciter bonum, ſed quod cuiq; commodum dijudicet, Nihil enim eſt utile quàm quod alicui bonum.*

16 *Quod duplex uel toti ciuitati, uel ſingulis in parte; vnde & in Politicis ſit peritus orator & calleat ſingularium rerũ vſum, quæ pro uarijs hominum conditionibus huic, uel illi opem ferre poſſunt.*

17 *Nec hæc iam dicta ſimpliciter, ſed inter honeſta quæ ſint honeſtiora, & vtilia quæ ſint utiliora.*

Et hæc de rebus inueniendis ad faciendam fidem.

18 *Modus autem collocandi per Enthymema, & exemplum illud idẽ opus huic negotio præſtantia, quod Topicæ ſyllogiſmus, & inductio.*

Modò ſecundo loco affectus mouere quærit declamator.

19 *Ergo, quid affectus, quot numero quibuſue generentur, et quo modo, nempe de ira, miſericordia, & reliquis huiuſmodi diſcat orator oportet, unde optimè ſit in Philoſophia uerſatus.*

Nunc ad uerba;

20 *Quæ quatenus ad dictionẽ ſpectãt, uel ſimplicia, uel cõiũcta.*

21 *In ſimplicibus proprietas;*

22 *In coniunctis, numerus, & mentis ad unguem expreſſio conſiderantur.*

23 *Hoc autem præſtabit enuntiatio ſi fuerit dilucida, breuis, illuſtris,*

ſtris, ſuauis, & probabilis.

24 *Orationis modo, perfectæ (quod opus eſt oratoris) partes per quas hæc omnia methodicè digeruntur, ſunt principium, narratio, confirmatio, & epilogus.*

25 *Quarum extremæ mouent; Prima, animos præparans & captans uel a rebus, uel a perſonis;*

26 *Mediæ vero docent.*

27 *Sed præter hæc deſideratur Pronuntiatio id eſt oratoris motus geſtus, & uultus, Vocíſq; ad orationem accommodatio.*

28 *Quæ omnia præſtabit adamuſſim ſi ut alios uult affici, ipſe, mediocriter tamẽ, affici ſeſe primo ſinat. Per ſympathiã enim animæ ſeſe maxime mutuò mouent.*

EX RE MEDICA.

TOT autẽ animi dotes quæ alterã hominis partem exornãt ſine bona alterius quæ corpus eſt habitudine infelices eſſẽt. Eget enim anima corpore tanquam inſtrumento & Architetonica manuaria. Quin & ſibi ipſis omnia flagitia communia faciunt. Ita ut mentis actio quantumuis a corpore abſtracta hoc læſo lædatur & ipſa. Boni igitur corporis habitus id eſt ſanitatis, erat habenda ratio.

1 *Cuius cura quantũ arte perfici poteſt fuit medicinæ demandata*

2 *Medicinæ inquam, quæ naturæ tantum eſt ſagax miniſtra.*

3 *Nam cũ hominis ſanitas ideſt ad omnes actiones libera, & bene diſpoſita facultas in optima elementorum contemperatione, ſimilarium partium, & diſſimilarium ſtructura ſit poſita, et ut uidere eſt plurium contrariorum harmonia ſeu ſymmetria, unde & pluribus iniurys idq; minima occaſione obnoxia.*

4 *(Quæ tamen ad duo capita referuntur, Quorum alterum eſt cõtinua ſecundum naturam corporeæ ſubſtãtiæ diminutio, corpore humano, quia calidum, & humidum, apprimè a natura exiſtente fluxibili;*

Altera

5 *Altera illius præter naturam vitiata conſtitutio) Fit ut naturæ illic bonum habitum conſeruanti, hic uero iam deperditum inſtaurare nitenti, duæ medicinæ partis tutrix, & curatrix famulentur.*

6 *Conſeruat autem per ſimilia & inſtauras per contraria.*

7 *Res autem quarum uſus hic operæpretium facit, & extrinſecus induſtria medici adminiſtrandæ ſex numero ſunt (non naturales uulgus uocat) Cibus & potus, ſomnus & uigilia, motus & quies, repletio & inanitio, aer ambiens, & animi perturbationes.*

8 *Quorum moderatus uſus ideſt pro ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, & aliarum circunſtantiarum ratione, iuuat. Si uero preter modum, morbum inducit.*

9 *Verum nõ æqua eſt omnibus hæc librandi ratio; Magnam enim admittit latitudinem ſanitas humana; Nec omnium eadem eſt in omnibus nec geometrica, nec Arithmetica proportio; Vnde in his diſtinguendis peritus artifex medicus erit.*

10 *Aſſequetur autem in omnibus normam per ſigna & ea quæ ſenſibus apparent vt colorem figuram uarios motus, & functiones et alia huiuſmodi.*

11 *Vbi verò manifeſte uiolata eſt ſanitas, quod per læſam actionem dignoſcitur, Tunc adeſt morbus, & ipſe curandus.*

12 *Morbus autem ideſt praua conſtitutio, uel tantum in ſimplicibus qualitatibus, ideſt inæquali intemperie, uel iam in ſubſtantia poſitus.*

13 *Subſtantia rurſus, uel ſimilarium, uel diſsimilarium.*

14 *Similarium, rurſus, ſpirituum, humorum uel partium ſolidarum:*

15 *Diſsimilarium verò, ubi illarum fuerit uitiata magnitudo, numerus, ſitus, et figura.*

16 *His autem omnibus in ſubſtantia collocatis communis eſt ſolutio continui.*

17 *Quæ vel intemperies iniuſtè, accuſantur doloris eſſe cauſa.*

H Nam

Nam uerè et immediata eſt receſſus ab eo quod ſecundum naturam, in id, quod contra naturam eſt; Voluptatis autem contra (quod tam alibi dictum)

18 *In ſimilaribus autem ubi morbi magis dominantur, calor præter naturam accenſus, et primo cordi adhæreſcens, febris eſt*

19 *Qui ſi tantum in ſpiritibus excedat, diaria.*

20 *In humoribus autē ubi calor a putredine ſolet excitari ſi æquè in omnibus ſynochus, et continua;*

21 *Si uerò in aliquo ſolo et eo bile, Tertiana.*

22 *Si Pituita, Quotidiana.*

23 *Si Melancholia, Quartana* 24. *Si uero complicati humores, et complicatæ febres generantur.*

25 *Qui rurſus uel in uaſis, uel extra uaſa putreſcunt; illic nunquam intermittit, febris.*

26 *(Quamuis deprimatur) hic uero penitus intermittit.*

27 *Quorum periodorum uarietas ab humorum putreſcentiū maiori vel minori copia naturali, faciliori uel difficiliori reſolutione, & non aliunde pendet.*

Ad curationem modo.

28 *Quæ per contraria, ut antea paulo dictum, & ad quæ nos ducit indicatio.*

29 *Sed ea contraria potius eligenda quæ cauſæ quā quæ affectui opponuntur (Non enim ſemper eadem) ob id quia in omnibus delendis prima principia ſunt eradicanda.*

Non tamen negligendus affectus nec ſymptomata de quibus aliqua eſt habenda ratio.

30 *Sed his obſtat quæ contra indicant uires nimirum ad quas in primis medicus aduertat oportet. Nihil enim quam has conſeruare uel reficere hæc ars poſtulat.*

31 *Ad utrunq; igitur ſpectet & ità ut in pleniori potius quàm in tenuiori uictu modum præterire minus pudeat*

Sed illa per ſe dignoſcere nimis erat difficile.

32 *Quo fit ut introducta fuerint coindicantia et cōtraindicantia.*

Vt ætas, cœli ſtatus, regio temperamentum, pars laborans, conſue-

conſuetudo & alia huiuſmodi.

33 *Ab his ergo inter medendum hæc deducitur methodus vt ſimplex ſimplex contrarium, genus genus, ſpecies ſpeciem, differentia differentiam oſtendat.*

34 *Inſtrumenta autē curatricis ſunt media curatio & chirurgia.*

35 *A quorum leuioribus ſi ſuffecerint ſemper eſt inchoandum.*

36 *Alioquin extremis morbis extrema remedia;*
Sed priuſquam curetur morbus eſt dignoſcendus:
Nam incogniti nulla curatio morbi;

37 *Eo autem nos ducunt ſymptomata & excreta*

38 *Vt ad vires dignoſcendas pulſus.*

Atq; hæc de Remedica.

ADIECTA Sunt ea quæ ſequuntur Paradoxa, & problemata in uberiorem diſputandi campum.

πρὸς λογιώτατον πόντιον τῶν ἐσεστῶν ὑπεραπισήν.

Ἐπίγραμμα

Φιλίππου ῥοβέρτου τοῦ καβιλῶνος.

Νῦν μούσαις ἰατρῶν τε χόροις τὰ τρόπαια προσαρτῶ
πόντιος ἐν κρυφίῃ χρυσό; Ἀκεσορίῃ:
Ἔνθα πόνων κ' ἀρετῆς πολυμόχθοιο λεῖγμα ποριζων
παῖς τε φίλος Φοίβου, χ' ἱπποκράτους τρόφιμος.
Ἀλλὰ πατρὶ Φοίβῳ μάλα ἴκελος, ὧπι προσώπω,
εἴτε λόγοις, χορδαῖς καὶ τὸν ἔρωτα κλαίειν.

Ἰάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

OPT. ET EXCELL. VIRO MARCO ANTONIO CAPRAE SERENISS.

DVCIS EMANVELIS

Primo Medico, & de ſua Academia moderatori benemeritiſſ.

Pontius Renaldus S.

DVM HAS NOSTRAS QVAESTIVNCVLAS partim PARADOXA partimq; problemata contra communem religionem & dogma, quaſi nauiculam cõtra rapientis Rhodani uel Padi filum eſſemus obuecturi (Opt. & excell. Capra) Non erat ſanè uulgariũ hominum induſtria in hac re imploranda. facile ſiquidem eſt, & cuiq; imperito nautæ leue, profiantibus auris nauigare; Sed ſolus poteſt expertus peritiſsimuſq; inuito Borea ad portum appellere nauim: Te unũ igitur hac tempeſtate eximia & ſingulari probitate, doctrina, experientia, prudentiaq; uirum, & in florentiſsima noſtra artium Academia bene moderanda quaſi Iouis, & Saturni rotas parteſq; gerentem, nunc in meum fauorem, tutelam & propugnaculum eſſe mihi ſubtrahendum operæpretium exiſtimaui; ut illum ſanè qui ſi mihi fauere non recuſabit; dum nihil ampiius habet cum alijs hominibus commune, ſed per eam quam iam diu ſibi comparauit auctoritatem & fidem ſuper alios & præter communem opinionem faſtigiat, has etiam præter communem opinionem ſententias, quas alij fortaſſe monſtra credidiſſent, faciet ut ego magna cum fiducia, pro tritis & familiaribus axiomatibus audeam uendere & ſuſtentare; & eò magis quia nihil ueritati & rationi (quamuis hominum ſuperſtitioni) ſi ſano iudicio ſumantur, obſtare uideri debeat. Bene ergo de te ſentientem, & audacter ſperantem animum quæſo minime fruſtreris. Vale. & ſemper, ut hucuſq; feciſti, fœliciter floridam noſtram Academiam moderare.

PARADOXA, PARTIMQ. PROBLEMATA IN CANDIDORVM DISPVTATORVM GRATIAM.

LOGICVM.

1 *LONGE eſt imperfectius cum Logica, quam ſine logica ſcire.*

EX DIVINA ET NATVRALI PHILOSOPHIA.

2 *Ignarus Sapienti longe beatior.*
3 *Omnia entia ſunt ad aliquid.*
4 *Et tantum differunt ſecundum magis uel minus.*
5 *Sed nullas ens diuiſiones pati poteſt.*
6 *Materia perficit formam.*
7 *Mundus nec eſt, nec non eſt.*
8 *Sed utrum ſtat, an mouetur?*
9 *Necnon utrum eſt in loco?*
10 *Verùm locus nihil eſt.*
11 *Minus quicquam eſt tempus:*
12 *Nullumq; cælum.*
13 *Quot ſydera tot intelligentiæ.*
14 *Nullus ignis.*
15 *Aer ſuapte natura frigidus.*
16 *Terra ubi pura nigerrima.*
17 *Nigerq; color longe perfectior albo; qui ſi mutuò cõferantur: ille formæ, hic uerò priuationis rationem præ ſe fert.*
18 *Et inter animantia, ſors hominis miſerrima.*
19 *Et Bruta ſunt magis quàm ille rationalia.*
20 *Sed utrum omnibus una tantũ numero ſit mens et intellectus?*
21 *Verum quàm ſtultè quidam memoriam in occipitio collocant.*

Ri-

22 *Ridiculoſius adhuc qui duriorem uel molliorem cerebri ſubſtantiam facere credunt ad faciliores apprehenſionem & memoriam.*

23 *Dolor nullo pacto ſentitur.*

24 *Sed utrum ſemen hominis ſit homo.*

EX MEDICINA.

25 *Nec ſolutio continui, nec intemperies doloris cauſæ ſunt.*

26 *Nec lapis in veſica uel alia huiuſmodi, nec praua corporis conſtitutio morbus eſt, ut nec uitiata proportio eſt ipſa diſſonantia quæ obſtrepit auditui.*

27 *An conuulſio fiat ex inanitione?*

28 *Nunquam purgandum ſuperne.*

29 *Nec prandium, nec cœna pleniora debent ſimpliciter ſtatui; ſed illud eorum quæ ſpiritus reficiunt, hoc autem eorũ quæ ſolidiores partes.*

EX MATHEMATICIS.

30 *Arithmetica prior eſt Geometria.*

31 *Punctum eſt diuiſibile.*

32 *Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanẽt nõ ſunt æqualia.*

EX ETHICIS.

33 *Nullus homo malus.*

AMATORIA.

34 *Non eſt amor deſiderium fruendæ pulchritudinis uel affectus vnionis.*

35 *Minus eſt in corde uel in hepate collocandus.*

POE-

36 *Poetica omnem philoſophiam, & ſapientiam excellit.*

IN LEGVM PROFESSORES.

37 *Leges perdunt homines, bonos fruſtrantur, uirtutem & omnẽ benè operandi occaſionem è medio tollunt.*

38. *Nec malos caſtigant, nam uel penitus à natura delent uel infames & inutiles extra aliorum numerum abyciunt.*

Tuebitur Pontius Renaldus, quamdiu non tædebit excell. Doctores candidiſs.q; Iuuenes illuc conuenire. Aggredietur autem octauo Idus Decembris hor.

7177